ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี

ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

ของ

สาลี่ จบศรี

20 เม.ย. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
เมษายน 2531

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

177[illegible]

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา		คณะกรรมการสอบ	
.....	ประธาน	.....	ประธาน
.....	กรรมการ	.....	กรรมการ
		.....	กรรมการ

สารบาญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	4
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม	6
	ความหมายของกลุ่ม	6
	ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม	7
	จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกิจกรรมกลุ่ม	8
	ขนาดของกลุ่ม	9
	ประเภทของกลุ่ม	10
	กิจกรรมของกลุ่ม	12
	ลำดับขั้นของกระบวนการกลุ่ม	13
	ผลของการที่สมาชิกได้เข้าร่วมกลุ่ม	14
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม	16
	เอกสารที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย	18
	ความหมายของผู้นำ	18
	ความหมายของความเป็นผู้นำ	19
	แนวความคิดที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำ	21

บทที่ หน้า

ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย 21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย 23
สมมติฐานในการวิจัย 27

3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า 28
ประชากร และการสุ่มกลุ่มทดลอง 28
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 29
การดำเนินการทดลอง 40
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 41

4 ผลการศึกษาค้นคว้า 43
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 43

5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 44
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า 44
ประชากร 44
กลุ่มตัวอย่าง 44
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 45
การดำเนินการทดลอง 45
การวิเคราะห์ข้อมูล 46
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล 46
อภิปรายผล 46
ข้อเสนอแนะ 49

บรรณานุกรม 51

ภาคผนวก 57

บัญชีตาราง

ตาราง หน้า

1 เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการสอน โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม และการสอนแบบปกติ 42

2 เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง 43

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้โดยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจาก อาจารย์พรรณพิศ วาณิชย์การ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง ซึ่งได้ให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา หาสิตะพันธุ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร ฉัตรศุภกุล ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบพระคุณอาจารย์ใหญ่และคณะครูโรงเรียนวัดแสงมณี โรงเรียนนิกรราษฎร์บูรณะ โรงเรียนชุมชนประชานิกรอำนวยเวทย์ โรงเรียนวัดธรรมราษฎร์เจริญผล และโรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์วิทยา ที่อำนวยความสะดวกในการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบพระคุณอาจารย์ใหญ่และคณะครูโรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการทดลอง และขอขอบใจนักเรียนทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ขอขอบคุณคุณมะลิ จุลวงษ์ คุณศิริรัตน์ ภู่สกลเจริญศักดิ์ พี่ ๆ และ เพื่อน ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

ในที่สุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และคุณไพโรจน์ จบศรี ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ

สาลี่ จบศรี

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นเหล่า การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ย่อมอาศัยบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งได้ชื่อว่า "ผู้นำ" เป็นหลัก และผู้นำจะสามารถทำให้กลุ่มอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า "ภาวะผู้นำ" หรือ "ความเป็นผู้นำ" ซึ่งหมายถึงความสามารถของผู้นำที่จะทำให้ผู้ตามปฏิบัติงานให้กับกลุ่มด้วยความมั่นใจ ด้วยความกระตือรือร้นและด้วยความเสียสละ (ประชุม รอดประเสริฐ ม.ป.ป. : 7) ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติหรือลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่แสดงออก เมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มหรือเมื่อทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จ ความเป็นผู้นำมิใช่จำเป็นเฉพาะผู้นำเท่านั้น แต่ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ทุกคน และเป็นคุณสมบัติที่บุคคลในระบอบประชาธิปไตยพึงมี (รัศมี ภิบาลแทน 2523 : 40 - 42) ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อกลุ่มมาก เพราะหมายถึงการที่บุคคลในกลุ่มรู้บทบาทหน้าที่ของตน กล่าวคือ สมาชิกมีส่วนรับผิดชอบต่อการแสดงออกของกลุ่ม และมีส่วนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในกลุ่ม ลักษณะความเป็นผู้นำจะปรากฏขึ้นระหว่างการทำงานร่วมกัน (เยาวพา เดชะคุปต์ 2522 : 130) นอกจากนี้ ยูริส (Uris. 1964 : 4 - 9) ยังกล่าวว่าความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการทำงานและการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยที่สำคัญในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการทำงานเป็นหมู่คณะ

นักพฤติกรรมศาสตร์และนักจิตวิทยาสังคม ได้พยายามพิสูจน์ให้เห็นว่า ความเป็นผู้นำสามารถพัฒนาขึ้นได้จากประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรม (ประชุม รอดประเสริฐ ม.ป.ป. : 59) ความเป็นผู้นำมิได้ถูกจำกัดโดยพันธุกรรมหรือประสบการณ์ในวัยเด็ก แต่สามารถพัฒนาได้โดยการฝึกอบรม (Miles. 1971 : 21) นอกจากนี้ ฮีลลี่ (Stogdill. 1981 : 179 citing Healy. 1962 : 2233) ทำการวิจัยพบว่าสามารถฝึกเด็กนักเรียนให้มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยได้ ดังนั้น โรงเรียนประถมศึกษา จึงเป็นสถาบันที่เหมาะสมในการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำให้แก่เด็ก เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบัน

ทางสังคมที่เด็กส่วนใหญ่ของประเทศได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาอยู่นานประมาณ 6 ปี ช่วงอายุที่เด็กเข้ามาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษานั้นเริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงย่างเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมในการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพราะเด็กกำลังพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527 : 49) นอกจากนั้นหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในหมวดคุณสมบัติที่ต้องการ เน้นข้อ 1.7 ไว้ว่า "ให้ผู้เรียนรู้จักทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ และผู้ตามที่ดี" (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : [2])

การที่ผู้วิจัยเลือกพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย เนื่องจากในกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยนั้น สมาชิกจะมีแรงจูงใจในการทำงานมาก เพราะทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการทำงานที่ดีขึ้น ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สมาชิกรู้จักรับผิดชอบร่วมกันและเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง (กาญจนา คำสุวรรณ และนิตยา เสารัมณี 2521 : 387) นอกจากนี้การพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยในเด็กระดับประถมศึกษา ยังมีความสำคัญในการฝึกฝนให้เด็กดำเนินชีวิตตามแบบประชาธิปไตยอีกด้วย เพราะหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับประถมศึกษาคือ การให้ความรู้แก่เด็กเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในสังคม อบรมให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบสังคม และระบอบการปกครอง ตลอดจนฝึกฝนให้เด็กมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ (ชัยพร วิชชาวุธ 2525 : 250) ดังนั้นการฝึกให้เด็กมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย จะมีส่วนทำให้เด็กมีความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตย สามารถนำวิธีการแบบประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในครอบครัวและในสังคมได้ และยังเป็นการสอดคล้องกับโครงการการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ การพัฒนาเยาวชนของชาติเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างสังคมที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การที่ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีอายุประมาณ 11 ปี เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยของการเข้ากลุ่มเพื่อน (Gang age) เด็กจึงพยายามไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เพื่อนยอมรับตนเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม (สุภัททา ปิณฑะแพทย์ 2527 : 147 - 148) และตามทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget) เด็กวัยนี้เริ่มมีความสามารถในการคิดหาเหตุผล คิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม และคิดแบบอนุมาน (Deductive) ได้ (ประสาร ทิพย์ธารา 2521 : 157 - 158)

การเลือกใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย เนื่องจากกิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าในการพัฒนา (Developmental Values) ได้แก่ การสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล เช่น ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการการยอมรับจากหมู่คณะ นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่ม ยังมีคุณค่าในการสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม เช่น การควบคุมการแสดงออกของอารมณ์ และที่สำคัญคือการพัฒนาทัศนคติ ความสนใจ ความสามารถ ปกติวิสัยของสังคม และยังช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามด้านความรู้ และทักษะต่าง ๆ (คมเพชร ฉัตรศุภกุล 2522 : 10 - 13) และผู้วิจัยมีแนวคิดว่าการสอนที่ไม่มีการสนับสนุนด้วยประสบการณ์ตรงย่อมไม่ได้ผลเต็มที่หรือถ้าได้ผลก็จะไม่มีความถาวร เพราะเมื่อเด็กมีโอกาสประสบกับสิ่งที่ไม่ตรงกับคำสอน เด็กก็จะเชื่อประสบการณ์ของตนมากกว่า (ชัยพร วิชชาวุธ 2525 : 251) การให้ประสบการณ์ตรงโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสม ที่จะนำไปใช้พัฒนาตัวบุคคลและกลุ่มเพราะการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่าจะเป็นการสร้างสถานการณ์จำลองก็ตาม ก็ยังสามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความซาบซึ้ง และพึงพอใจที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเองต่อไป (คมเพชร ฉัตรศุภกุล 2522 : 96)

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี โดยคาดว่าการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มจะช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนให้สูงขึ้นได้

<u>ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า</u>

เพื่อศึกษาผลของการใช้กิลกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

2. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการสอนแบบปกติ

3. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มกับนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ครูในโรงเรียนประถมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาที่จะนำกิจกรรมกลุ่มไปใช้ในการพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยกับนักเรียนประถมศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2530 ซึ่งเป็นผู้ที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชายและหญิงชั้นประถมปีที่ 5 ที่มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยต่ำ จำนวน 16 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากจำนวนประชากรทั้งหมด แล้วสุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ วิธีสอนเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ

3.1.1 การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

3.1.2 การสอนแบบปกติ

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้ในกลุ่มทดลอง ซึ่งได้จากการที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ มีการร่วมมือในการแก้ปัญหา หรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน

ผู้เรียนแต่ละคนจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในกลุ่มด้วยตนเอง โดยวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเอง และสมาชิกในกลุ่มซึ่งเกิดขึ้นขณะนั้น ตลอดจนแสดงความคิดเห็นและประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมนั้น

2. การสอนแบบปกติ หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้ในกลุ่มควบคุม โดยครูเป็นผู้บรรยาย ซักถาม และสรุป ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย เช่นเดียวกับกลุ่มทดลอง

3. ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น ในการทำกิจกรรมร่วมกันในชีวิตประจำวัน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ พฤติกรรมดังกล่าวมีลักษณะดังนี้คือ

3.1 จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อวางแผนการทำงาน และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน ได้แก่ การจัดให้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างสมาชิก เพื่อร่วมกันวางแผนการทำงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในระหว่างการทำงาน

3.2 เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน ได้แก่ การซักถามหรือให้โอกาสสมาชิกทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น

3.3 ให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น ได้แก่ การเสนอแนะวิธีการหรือให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการทำงานของกลุ่ม เมื่อกลุ่มมีปัญหาในการทำงาน

3.4 ใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา ได้แก่ การให้กลุ่มหาข้อสรุปแล้วนำข้อสรุปของกลุ่มมาเป็นแนวปฏิบัติในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม

กัลลี (Gulley. 1663 : 62) ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่ากลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลมารวมกันเท่านั้น จะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคน ผลของการทำงานเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม และมีการสื่อสารทางวาจาหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ เคมป์ (Kemp. 1964 : 24 - 29) ที่กล่าวว่า กลุ่มประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพอใจ มีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในกลุ่ม นอกจากนี้ โลเซอร์ (Loeser. 1957 : 5 - 19) กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มว่า มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระหว่างสมาชิกของกลุ่ม มีความมุ่งหมายร่วมกัน มีความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ มีอำนาจที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความสมัครใจและสามารถกำหนดทิศทางของกลุ่มได้ สอดคล้องกับ จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่น ๆ (จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่น ๆ 2523 : 4 - 5) ซึ่งให้คำจำกัดความของกลุ่มไว้ว่า กลุ่มจะต้องเกิดจากบุคคลอย่างน้อยที่สุดสองคนมารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันคือมีปฏิกิริยาโต้ตอบกันทั้งในด้านความคิด กิริยาท่าทาง การกระทำหรือคำพูด มีความสนใจร่วมกัน เพื่อสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และมีการกำหนดหน้าที่แผง ความรับผิดชอบและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นแนวให้สมาชิกได้ปฏิบัติตาม

จากคำจำกัดความดังกล่าว สรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน และเป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะที่มุ่งสนองความต้องการบางประการของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีและวิธีการในการศึกษาพลังกลุ่ม เกิดจากแนวความคิดของ เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) นักจิตวิทยาสังคมชาวเยอรมันที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มในแง่พฤติกรรมของมนุษย์ และเรื่องพลังกลุ่ม (Group Dynamics) ระหว่างปี ค.ศ. 1930 - 1984 เลวินได้จัดตั้งศูนย์วิจัยศึกษาทดลองเกี่ยวกับกลุ่มในสังคม การเปลี่ยนแปลงบรรยากาศในกลุ่มและความเป็นผู้นำแบบต่าง ๆ ต่อมาจึงได้มีผู้นำหลักการของพลังกลุ่มไปใช้ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำ เพื่อแก้ปัญหาและสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในกลุ่ม (เยาวพา เดชะคุปต์ 2517 : 44 - 47)

ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

ปัจจุบันเรื่องกลุ่มได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการต่าง ๆ เป็นอย่างมาก มีผู้นำเอาพลังกลุ่มไปเป็นเครื่องมือในการทำงาน และการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น นำไปใช้ในการศึกษา การพัฒนาบุคคล การพัฒนาองค์การ เป็นต้น โดยมีองค์ประกอบและกระบวนการที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มเผชิญหน้า (Encounter Group) กลุ่มฝึกอบรม (Training Group) และกลุ่มฝึกฝนการรับสัมผัส (Sensitivity Group) เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนวุ่นวาย แทรกซ์เลอร์และนอร์ธ (Traxler and North) จึงได้เสนอให้มีการใช้คำว่า กิจกรรมกลุ่ม (Group Work) เพื่อให้มีความหมายครอบคลุมกลุ่มต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการแนะแนวดังกล่าว (ทองเรียน อยรัชกุล 2521 : 4 - 5)

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (คมเพชร ฉัตรศุภกุล 2522 : 14) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มหมายถึงการนำเอาประสบการณ์มาวางแผนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการในสมาชิกแต่ละคน และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ ประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคน

โอลเซน (Ohlsen. 1970 : 6 - 7) สรุปความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ 2 ประการ คือ

1. กิจกรรมกลุ่มที่ผู้นำเป็นผู้ให้ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ แก่สมาชิก โดยปกติผู้นำกลุ่มจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพหรือสังคม และส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปราย เพื่อประโยชน์ของสมาชิกเอง เช่น การปฐมนิเทศ การปัจฉิมนิเทศ เป็นต้น ในการทำกิจกรรมกลุ่มแบบนี้ ครูจะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนงานกลุ่มให้สมาชิก

2. กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่สมาชิกเป็นผู้ดำเนินการ คือ นักเรียนได้วางแผนร่วมกันหรือจัดขึ้นเอง เช่น กลุ่มอภิปรายในเรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนสนใจ หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มคือการที่บุคคลมารวมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในกลุ่มด้วยตนเองโดยวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้เข้าร่วมกลุ่มที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนาในตัวสมาชิกทุกคนในกลุ่ม และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

<u>จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกิจกรรมกลุ่ม</u>

เบนเนทท์ (Bennett. 1963 : 8 - 9) ได้สรุปจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกิจกรรมกลุ่ม ไว้ดังนี้

1. เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้ทางด้านการศึกษา อาชีพ สังคม และส่วนตัวจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เช่น การปฐมนิเทศนักเรียนที่เข้าใหม่ การศึกษากลุ่มเรื่องชีวิตการทำงาน และปัญหาของการปรับตัวต่ออาชีพ การได้มีโอกาสศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นกลุ่ม จะช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

2. กิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดผลทางการบำบัดรักษา จากการที่ได้มีโอกาสปลดปล่อยความตึงเครียดทางอารมณ์ ทำให้เข้าใจและได้ข้อคิดในปัญหาต่าง ๆ ของบุคคลมากขึ้น รวมทั้งศึกษาปัญหาที่คล้ายคลึงกันในบรรยากาศที่โอนอ่อนผ่อนตาม และนำมาปรับปรุงบุคลิกภาพและวิถีทางชีวิตของตน กลุ่มเปิดโอกาสให้บุคคลวินิจฉัยตนเองและผู้อื่น

3. ช่วยให้บุคคลบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนวอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ช่วยให้การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะกลุ่มช่วยให้เข้าใจภูมิหลังและลักษณะทั่วไปของปัญหาต่าง ๆ

จากจุดมุ่งหมายของเบนเนทท์ดังกล่าว สอดคล้องกับ แทรกซ์เลอร์ และ นอร์ธ (ทองเรียน อมรัชกุล 2521 : 6 - 7 อ้างอิงมาจาก Traxler and North. 1957 : 320) ซึ่งกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อให้การศึกษาอบรมแก่บุคคลที่ยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียน โดยการจัดโครงการปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ หรือนำไปจัดในรูปของการแนะแนวได้ตลอดปี

2. เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่พึงได้รับในหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมกลุ่มในโรงเรียนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน การใช้ห้องสมุด การศึกษาโอกาสต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดไว้ให้ รวมทั้งการศึกษาอาชีพ สังคมหรือเรื่องส่วนตัวต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน

3. เพื่อเป็นรากฐานในการนำไปสู่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เพราะจะทำให้นักเรียนคุ้นเคยกับครูแนะแนวในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

4. เพื่อการปรับตัว การบำบัดรักษา และความเจริญงอกงามทั้งของบุคคลและของกลุ่ม

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว สรุปได้ว่ากิจกรรมกลุ่มมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลได้เสริมสร้างประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ เข้าใจตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาบุคลิกภาพสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

ขนาดของกลุ่ม

ขนาดของกลุ่มมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานของสมาชิก ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของกลุ่ม จากการศึกษาพบว่า การเพิ่มจำนวนสมาชิกเข้าไปในกลุ่มไม่ได้ทำให้กลุ่มทำงานได้มากขึ้น แต่ตรงกันข้ามอาจได้ผลผลิตน้อยลง และสมาชิกของกลุ่มมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกลุ่มขนาดเล็กมากกว่ากลุ่มขนาดใหญ่ เพราะมีอิสระในการแสดงออกและมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้ทั่วถึงมากกว่า (พนม ลิ้มอารีย์ ม.ป.ป. : 114 - 115) ซึ่งสอดคล้องกับ จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่น ๆ (จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่น ๆ 2521 : 38) ที่กล่าวว่า

ส่วนใหญ่นักจิตวิทยานิยมศึกษากลุ่มขนาดเล็กที่มีสมาชิก 5 - 9 คน เพราะจะดูการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกได้ง่ายกว่าศึกษาจากกลุ่มใหญ่ นอกจากนี้ในกลุ่มขนาดเล็กสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่

เยาวพา เดชะคุปต์ (เยาวพา เดชะคุปต์ 2517 : 34) ให้ความเห็นเกี่ยวกับขนาดของกลุ่มว่า ควรเป็นกลุ่มขนาดเล็ก มีขนาดประมาณ 5 - 15 คน ซึ่ง คมเพชร ฉัตรศุภกุล (คมเพชร ฉัตรศุภกุล 2522 : 23) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าขนาดของกลุ่มไม่ควรเกิน 15 คน

ชอว์ (Shaw. 1981 : 3) กล่าวว่า กลุ่มย่อยควรมีสมาชิก 10 คน เป็นอย่างมาก ถ้ามีจำนวนสมาชิก 30 คนขึ้นไปจะจัดเป็นกลุ่มใหญ่ แต่ก็อาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ ชอว์ มีความเห็นว่าจำนวนสมาชิกไม่เป็นปัญหาสำคัญ แต่องค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ความสัมพันธ์ของสมาชิกและความร่วมมือในการทำงานของสมาชิกจะมีความสำคัญต่อการทำงานของกลุ่มมากกว่า

ประเภทของกลุ่ม

นิภา วิจิตรศิริ (นิภา วิจิตรศิริ 2525 : 18 - 20) แบ่งประเภทของกลุ่มไว้ดังนี้

1. กลุ่มฝึกอบรม (T-Group or Training Group) กลุ่มชนิดนี้มีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกทุกคนตระหนักถึงความรู้สึกที่เป็นอยู่ การใช้ทักษะเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสาร ซึ่งจะทำให้สมาชิกสามารถดำเนินการหาทางของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. กลุ่มฝึกอบรมความไวในการรับรู้ (Sensitivity Training Group) กลุ่มชนิดนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกทักษะในการเรียนรู้และรับรู้สิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เช่น การรับรู้ความรู้สึกนึกคิด เหตุผลที่เป็นของตนเองและผู้อื่น โดยเชื่อว่าการพัฒนาทักษะการรับรู้นี้จะส่งเสริมให้บุคคลเกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองและปรับปรุงตนเอง รวมทั้งเข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่น

3. กลุ่มฝึกอบรมทักษะพื้นฐาน (BST-Group or Basic Skill Training Group) กลุ่มชนิดนี้บางครั้งเรียกว่า กลุ่มฝึกอบรมเพื่อมนุษยสัมพันธ์ (Training Human Relations

Laboratory) เป็นการสร้างสมาชิกให้มีทักษะเบื้องต้นในด้านมนุษยสัมพันธ์

4. กลุ่มฝึกฝนทดลอง (Laboratory Training Group) กลุ่มชนิดนี้เป็นโครงการสำหรับสมาชิกที่อยู่ประจำ จัดขึ้นเพื่อมุ่งจัดให้มีประสบการณ์ เพิ่มพูนความเข้าใจและพัฒนาทักษะของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพิ่มความสามารถในการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลและกลุ่ม

5. กลุ่มเผชิญหน้า (Encounter Group) กลุ่มชนิดนี้เป็นกลุ่มที่เป็นความเจริญงอกงามส่วนบุคคล ช่วยให้บุคคลรู้จักตนเอง รู้จักสภาพความเป็นจริงของตนเองซึ่งจะช่วยให้เขาได้เกี่ยวข้องกับผู้อื่นอย่างเปิดเผยและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

6. กลุ่มทนทาน (Marathon Group) กลุ่มชนิดนี้มักจะมีการพบกันหลายช่วงเวลาติดต่อกันไป โดยใช้เวลามากกว่า 12 ชั่วโมงในแต่ละครั้ง จากการปฏิสัมพันธ์กันหลาย ๆ ครั้งนี้จะทำให้สมาชิกในกลุ่มได้ค้นพบและศึกษาความคิดของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย

7. การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (Group Counseling) เป็นการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ปกติ ให้มีการยอมรับปัญหาต่าง ๆ ของตนเองและพยายามแก้ไขปัญหาเหล่านั้นเสียก่อนที่จะกลายเป็นปัญหารุนแรง นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้มีปัญหา เรียนรู้ที่จะนำความคิดทั่วไปจากกลุ่มไปประยุกต์เข้าไปในชีวิตประจำวันได้

8. กลุ่มจิตบำบัดรักษา (Group Psychotherapy) เป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้ปัญหาของคนไข้ โดยการพบปะพูดคุยกันในกลุ่มเล็กระหว่างสมาชิก และผู้ให้การบำบัดรักษาติดต่อกันไปเป็นระยะเวลายาวนาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการหยั่งเห็นและเข้าใจสาเหตุของการเกิดปัญหาทางสังคม อารมณ์และจิตใจ รวมทั้งมีความสามารถที่จะลดหรือแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้

9. กิจกรรมกลุ่ม (Group Work) เป็นการนำเอาประสบการณ์มาวางแผนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการในสมาชิกแต่ละคน และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม ประสบการณ์ของกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในส่วนบุคคลทุกคนและกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนั้นการทำกิจกรรมกลุ่มยังจะต้องเกี่ยวข้องกับการรับรู้ เรื่องความต้องการของบุคคลอื่นและทักษะในการแสดงออกถึงความเข้าใจดังกล่าวแล้วในการสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการจัดแต่ละครั้งด้วย

กิจกรรมของกลุ่ม

ทิศนา แขมมณี (ทิศนา แขมมณี 2522 : 201 - 202) ได้เสนอการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายวิธีดังนี้ คือ

1. เกม (Game) คือ การที่ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และผู้เรียนจะเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role - playing) วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่น แล้วให้นักเรียนเข้าสวมบทบาทนั้นแล้วแสดงออกมาตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีการนี้มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้น่าสนใจและน่าคิดตามอีกด้วย

3. กรณีตัวอย่าง (Case) คือ การนำกรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ นำมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน และนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้ ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงและมีความหมายกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิกิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดง เพราะจะเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือการที่ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทบาทที่เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทที่กำหนดไว้โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง วิธีการนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจความรู้สึกเหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ทำให้เกิดความเห็นอก

เห็นใจกัน นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การใช้กลุ่มย่อยมีหลายวิธีต่าง ๆ กัน เช่น Bull Session, Fishbowl Technique และ Buzz Group เป็นต้น

ลำดับขั้นของกระบวนการกลุ่ม

เยาวพา เดชะคุปต์ ได้แบ่งลำดับขั้นการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้เป็น 4 ระยะคือ (เยาวพา เดชะคุปต์ 2517 : 163 - 166)

1. ระยะการมีส่วนร่วม เป็นระยะที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมหรือคิดค้น แสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลจากการเรียนรู้จะเกิดจากตัวผู้เรียนโดยตรง การมีส่วนรวมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมจะเป็นการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านคือ

1.1 การมีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย ได้แก่การที่ผู้เรียนลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องแสดงออกทางกาย และวาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่น เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 การมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ คือ ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่กระทำนั้น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การเรียนรู้เนวคิด และการเรียนรู้ทางเนื้อหาเป็นอย่างดี และช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้นานอีกด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมทางด้านปัญญาหรือสมอง คือ การที่ผู้เรียนเกิดการเห็นจริงหรือประจักษ์แจ้ง มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และการสร้างเนวความคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น ซึ่งจะเป็นเนวทางในการพัฒนาความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์ และสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

1.4 การมีส่วนร่วมทางสังคม คือ การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ มีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวางและเกิดผลดีอีกด้วย

2. ระยะวิเคราะห์ เป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์ และเรียนรู้ทันที หลังจากที่ลงมือกระทำกิจกรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวาง สามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการเรียน ผลการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

3. ระยะสรุปและบระยุกต์หลักการ เป็นระยะที่ผู้เรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ตนค้นพบ แนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นแล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง ซึ่งผู้เรียนสามารถนำหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้ในอนาคตหรือประยุกต์ให้เข้ากับตนเองได้ การประยุกต์นั้นจะกระทำได้สองลักษณะคือ

3.1 การประยุกต์เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในอนาคตและเพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยในการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น

4. ระยะประเมินผล โดยผู้เรียนรู้จะเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และของกลุ่มจากการอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะและคิชมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

นอกจากนี้ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (คมเพชร ฉัตรศุภกุล 2522 : 24 - 25) กล่าวถึงระยะพัฒนาของกลุ่ม (Developmental phase of groups) ว่า การที่จะทำกลุ่มให้เป็นกลุ่มที่สมบูรณ์นั้น กลุ่มจะต้องผ่านระยะต่าง ๆ 4 ระยะ คือ

1. ระยะที่บุคคลแต่ละคนมีการแข่งขันกันและมีศูนย์กลางอยู่ที่ตนเอง
2. ระยะของความขัดแย้งและความคับข้องใจ
3. ระยะที่กลุ่มมีความสามัคคี
4. ระยะที่มีผลงานและยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลาง

<u>ผลของการที่สมาชิกได้เข้าร่วมกลุ่ม</u>

กระบวนการกลุ่มที่ดำเนินไปตามหลักการ จะสามารถสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความต้องการเหล่านี้เมื่อได้รับการตอบสนองก็จะส่งเสริมให้บุคคลในกลุ่มสามารถรู้จักตนเอง และยอมรับตนเองอันเป็นแรง

ผลักดันให้เกิดการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ต่อไป (พรรณพิศ วาณิชย์การ 2528 : 87) สอดคล้องกับ พัชนี วรกวิน (พัชนี วรกวิน 2522 : 149 - 150) ซึ่งกล่าวว่ากิจกรรมกลุ่มมีผลในด้านทัศนคติต่อตนเอง การได้เข้าร่วมกลุ่มเป็นการแสดงถึงการยอมรับจากกลุ่มทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ความอบอุ่น และรู้สึกว่าตนเองนั้นมีคุณค่า นอกจากนี้กลุ่มยังมีผลต่อทัศนคติต่อผู้อื่น เมื่อเข้าร่วมกลุ่ม สมาชิกจะต้องพยายามทำความเข้าใจสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มด้วย ซึ่งมีผลต่อการให้ความร่วมมือในการทำงานของกลุ่ม หากได้รับการยอมรับ และรู้สึกว่าสมาชิกในกลุ่มหวังดีต่อตน สมาชิกแต่ละคนจะมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ร่วมมือและสามัคคีกัน นอกจากนี้ โรเจอร์ส (Rogers. 1970 : 121 - 122) ได้กล่าวถึงผลการศึกษาวิจัยของ กิบบ์ (Gibb) ที่สอดคล้องกับของพัชนี วรกวิน คือ วิธีการกลุ่มจะให้ผลส่งเสริมสร้างสรรค์ทางด้านจิตวิทยามาก กล่าวคือ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการรับรู้ทางความรู้สึก มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนเปิดเผยความรู้สึก มีความจริงใจ และเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกของตนเอง มีการแสดงพฤติกรรมที่ตรงกับความรู้สึกของตน เข้าใจตนเอง รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หมายความว่า บุคคลจะยอมรับตนเอง พัฒนาในเรื่องคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองและมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ในด้านทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การใช้อำนาจลดน้อยลง มีการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้นและมีความรู้สึกพึ่งพาซึ่งกันและกัน เรื่องความสามารถของบุคคลมีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่ม และเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

นอกจากสมาชิกของกลุ่มจะได้รับประโยชน์ดังกล่าวแล้ว กิจกรรมกลุ่มยังช่วยฝึกทักษะที่จำเป็นหลาย ๆ ด้านให้สมาชิกดังนี้คือ

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะเน้นการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การรายงาน ฯลฯ

3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) เป็นทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล

4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (วิไลวรรณ สันถวะโกมล 2522 : 20)

จากเอกสารดังกล่าวสรุปว่า กิจกรรมกลุ่มจะสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกแต่ละคน ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ทำให้เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง ตลอดจนเข้าใจผู้อื่น ยอมรับผู้อื่นและลดการใช้อำนาจในการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่นลง นอกจากนี้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มยังมีโอกาสฝึกทักษะที่พึงประสงค์หลายประการที่จำเป็นในการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

งานวิจัยในประเทศ

ในปี พ.ศ. 2517 เยาวพา เดชะคุปต์ (เยาวพา เดชะคุปต์ 2517 : 125) ได้ทำการวิจัยเรื่องทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา โดยได้สร้างบทเรียนไปทดลองสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 พบว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนที่มีอายุและความสามารถที่แตกต่างกันได้จริง และการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ได้รับการฝึกทักษะด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะทางสังคม ทักษะในการทำงานกลุ่ม ทักษะในการหาความรู้ และทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอนด้วย

รัตนา รัตนประสบโชค (รัตนา รัตนประสบโชค 2524 : 41 - 42) ได้ศึกษาการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมกลุ่มโดยศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดราชบุรี พบว่ากิจกรรมกลุ่มมีผลต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียน และการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียนก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 เมตตา จินดารักษ์ (เมตตา จินดารักษ์ 2525 : 41)

ได้ทดลองใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี กรุงเทพมหานคร พบว่าความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนในกลุ่มทดลอง หลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนในกลุ่มทดลอง มีความสามารถในการปรับตัวทางสังคมสูงกว่านักเรียนในกลุ่มที่ได้รับข้อสนเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการทดลองของ ลัดดาวรรณ ณ ระนอง (ลัดดาวรรณ ณ ระนอง 2525 : 52) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร พบว่าหลังการฝึกกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีการพัฒนาด้านความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ นิตยา เชียงทอง (นิตยา เชียงทอง 2526 : 42) ได้ศึกษาเรื่องผลการทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทพมงคลรังษี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่านักเรียนในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมีการยอมรับตนเองสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมที่ได้รับข้อสนเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 ลาวัณย์ มหาทุมะรัตน์ (ลาวัณย์ มหาทุมะรัตน์ 2529 : 50 - 52) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนามนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลปรากฏว่า หลังจากฝึกกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยในต่างประเทศ

ควิแนน และ ฟูลด์ส (Quinan and Foulds. 1970 : 149) ได้ศึกษาผลของการฝึกความไวในการรับรู้ที่มีต่อความเข้าใจตนเองของผู้รับการฝึก โดยการใช้การฝึกแบบกลุ่มทนทาน (Marathon Group) ซึ่งให้ทุกคนแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงบทบาท การสื่อสารด้วยคำพูดและการอภิปราย พบว่าผู้ที่ได้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ในด้านการเห็นคุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง ด้านความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ด้านความสามารถในการควบคุมความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง เทรปปา และไฟรค์ (Treppa and Frike. 1972 : 466 - 468) ได้ศึกษาในเรื่องนี้เช่นเดียวกัน โดยใช้การฝึกแบบกลุ่มทนทานกับกลุ่มทดลอง 11 คน และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกเลย 11 คน พบว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกมีการ

เปลี่ยนแปลงความเข้าใจตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ในด้านความสามารถในการควบคุมตนเอง คุณค่าของการมีชีวิตอยู่ การนับถือตนเอง การยอมรับตนเอง ความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์และความคิดเกี่ยวกับตนในอุดมคติ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับที่เดอร์ชมิดท์ (Durschmidt. 1978 : 3953 - A) ได้ทดลองศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนักศึกษาในกลุ่มทดลองจำนวน 38 คน โดยการให้เข้าร่วมกลุ่มการสัมมนาที่เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลได้แสดงศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ส่วนกลุ่มควบคุมจำนวน 63 คน ยังคงให้เรียนตามปกติ ผลปรากฏว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแล้ว กลุ่มทดลองมีการยอมรับตนเองดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการเข้าใจตนเองของทั้งสองกลุ่มนั้นไม่แตกต่างกัน

เล็กซ์ (Lex. 1973 : 6093 - A) ได้ทดลองสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในกลุ่มทดลอง และการสอนแบบเก่าในกลุ่มควบคุม ผลการทดลองก่อนสอนและหลังสอน พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 2 กลุ่ม แต่ก็พบว่า สมาชิกของกลุ่มทดลองมีความพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับ ยินดีร่วมกิจกรรมกลุ่ม และอยากเรียนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อีก

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถนำไปใช้กับเด็กในระดับประถมศึกษาได้ และกิจกรรมกลุ่มสามารถใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การปรับตัวทางสังคม การสื่อสารระหว่างบุคคล มนุษยสัมพันธ์ ฯลฯ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้มีประโยชน์ในการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยด้วย

เอกสารเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

ความหมายของผู้นำ

กูด (Good. 1973 : 313) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่ได้รับการยกย่องหรือได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำหมู่คณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในการทำงาน นอกจากนี้ ดันน์ (ประชุม รอดประเสริฐ ม.ป.ป. : 3 อ้างอิงมาจาก Dunn. 1973 : 178) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นโดยชักชวนให้บุคคลเหล่านั้น

ช่วยปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง เทอรี่ (Terry. 1977 : 412) มีความเห็นสอดคล้องกับต้นโดยให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม และเป็นผู้ที่ใช้อิทธิพล ทำให้บุคคลในกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกับตนอย่างมีความพึงพอใจและบรรลุถึงเป้าหมายดังที่ปรารถนา

ฟีดเลอร์ (Fiedler. 1967 : 78 - 79) มีความเห็นว่า ผู้นำจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามเกณฑ์ดังนี้ (1) ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้นำของกลุ่ม (2) เป็นผู้นำที่ได้รับเลือกจากกลุ่ม (3) ผู้นำอาจไม่ได้รับเลือกหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำ แต่เขาเป็นผู้ที่แสดงให้เห็นว่ามีอิทธิพลมากที่สุดจากการใช้สังคมมิติ นอกจากนี้ เคโซ สวนานนท์ (เคโซ สวนานนท์ 2510 : 134 - 135) มีความเห็นสอดคล้องกับความเห็นของ ฟีดเลอร์ดังกล่าว และยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้นำคือผู้ที่เป็นจุดรวมของพฤติกรรมของสมาชิกในหมู่คณะคือเป็นความสัมพันธ์รูปหนึ่งของหมู่คณะซึ่งแสดงความรักต่อผู้นำนั่นเอง ผู้นำอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ที่มีพฤติกรรมผู้นำหรือมีความเป็นผู้นำคือผู้ที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น เร่งเร้าให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ทำให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

จากที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า ผู้นำคือบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม เป็นอิทธิพลในทางบวกคือบุคคลในกลุ่มยอมรับและยอมปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือคำสั่งด้วยความเต็มใจ ผู้นำและผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลเดียวกัน ผู้บริหารมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่มเพราะขาดความเป็นผู้นำ บุคคลอื่นในกลุ่มอาจเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในกลุ่มและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มมากกว่า เพราะเขามีความเป็นผู้นำอยู่ในตัว ดังนั้น ในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งอาจมีผู้นำหลายคนนอกเหนือจากผู้นำโดยตำแหน่ง

ความหมายของความเป็นผู้นำ

คำว่า ความเป็นผู้นำ (Leadership) นี้ ในภาษาไทยเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น การเป็นผู้นำ ความเป็นผู้นำ ภาวะผู้นำ ประมุขศิลป์ เป็นต้น ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นผู้นำนั้น ปัญหาแรกที่พบคือการให้คำจำกัดความของคำ ๆ นี้ซึ่งได้รับการยอมรับ เนื่องจากเรื่องของความเป็นผู้นำเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย นักจิตวิทยาและผู้รู้จึงให้คำจำกัดความแตกต่างกันไป

เบนนิส (Bennis. 1959 : 259 - 262) อธิบายว่า ความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการซึ่งผู้กระทำจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติในสิ่งที่ต้องการ

ทีด (Tead. 1963 : 20) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นการกระทำที่มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้อื่นร่วมมือปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ เฮอร์เซย์ และแบลงชาร์ด (Hersey and Blanchard. 1972 : 68) ที่กล่าวว่าความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการใช้อิทธิพลในการปฏิบัติงานบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่มุ่งให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดให้ ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนแปลง รูปแบบของกระบวนการใช้อิทธิพลก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

โซโลมอน (Solomon. 1950 : 4 - 5) กล่าวว่าความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติของการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ซึ่งสามารถทำให้ผู้อื่นรับฟัง เห็นด้วย และยอมทำตามคำแนะนำของเขา เพื่อให้กลุ่มดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ รัศมี ภิบาลแทน (รัศมี ภิบาลแทน 2523 : 40) มีความเห็นสอดคล้องกับโซโลมอนว่า ความเป็นผู้นำ หมายถึงลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการทำงานร่วมกัน หรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จ

แคทซ์ และ คาห์น (Katz and Kahn. 1978 : 574) ได้เสนอว่า คำจำกัดความของความเป็นผู้นำที่ปรากฏในสังคมวิทยานั้นมี 3 ความหมายกว้าง ๆ คือ (1) เป็นคุณลักษณะของตำแหน่ง (2) เป็นลักษณะของบุคคล (3) เป็นประเภทของพฤติกรรม

พีรศักดิ์ ทองมาก (พีรศักดิ์ ทองมาก 2518 : 20) ได้สรุปแนวความคิด และผลงานวิจัยของนักวิชาการเกี่ยวกับความเป็นผู้นำไว้ว่า ความเป็นผู้นำมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นคุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำ ที่มุ่งแสวงหามรรควิธีที่จะนำผู้ร่วมงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานตามที่กำหนดไว้ ความเป็นผู้นำจะแสดงออกในรูปของพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ฯลฯ เพื่อก่อให้เกิดผลในแง่ของความมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน

ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ

รอสส์ และ ชาร์ลส์ (Merrifield. 1961 : 100 - 105 citing Ross and Charles. 1959 : 17 - 36) ได้แสดงแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำไว้ 3 ประการ คือ

1. ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ภายในตัวผู้นำแต่ละคน (Leadership as trait within the individual leader) ในสมัยก่อนเชื่อว่า ความเป็นผู้นำเป็นผลมาจากพันธุกรรม คือเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด (Leader was born, not made) แต่ในปัจจุบันเชื่อว่าความเป็นผู้นำสามารถเรียนรู้และปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้

2. ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับกลุ่ม (Leadership as a function of the group) ความเป็นผู้นำเป็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มมากกว่าบุคคล กล่าวคือบุคคลแต่ละคนจะเอาลักษณะเฉพาะตัว ทัศนคติ และความต้องการส่วนตัวติดตามมาด้วย เมื่อเข้ากลุ่มทุกคนจะต้องปรับตัวเพื่อที่ตนเองและกลุ่มได้มีวัตถุประสงค์หรือความต้องการสอดคล้องกัน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลตามเป้าหมาย กล่าวโดยสรุปความเป็นผู้นำภายในกลุ่มถูกกำหนดโดยผลรวมของทัศนคติและความต้องการของกลุ่มมากกว่าบุคลิกภาพของบุคคลเพียงคนเดียว

3. ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ (Leadership as a function of the situation) ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มหรือองค์การนั้น ๆ สถานการณ์มีบทบาทต่อความเป็นผู้นำมาก สถานการณ์ที่กลุ่มกำลังเผชิญขณะนั้นก่อให้เกิดผู้นำได้

นอกจากนี้ ชิคเคอริ่ง (Chickering. 1974 : 254 - 259) กล่าวถึง อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อความเป็นผู้นำสรุปได้ว่า ในกรณีที่บุคคลอยู่รวมกันมีความสนิทสนมกันจะสังเกตเห็นพฤติกรรมของกันและกันอยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ๆ อาจจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม และกลุ่มเพื่อนในวัยศึกษาที่มีการคบหาสมาคมกันอย่างสนิทสนม การเลียนแบบซึ่งกันและกันย่อมจะเกิดขึ้นมากด้วย

177331

ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership)

ในการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้นำอาจใช้กลวิธีในการนำกลุ่มที่แตกต่างกันไป ความเป็นผู้นำจึงมีหลายลักษณะด้วยกัน ในการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย จึงขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

คาสเซล และ สเตนิค (กัลยา ตระบูนพงศ์ 2525 : 35 อ้างอิงมาจาก Cassel and Stanick. 1962 : 2 - 10) ได้กล่าวถึงลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยไว้ว่า เป็นลักษณะที่ผู้นำให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อวางแผนหรือกระทำการใด ๆ มติของกลุ่มถือว่าสำคัญ มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่อง และคำนึงถึงความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ผู้นำแสดงตนเป็นทั้งผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม สามารถเข้าถึงความต้องการของสมาชิก

ฟลิปโป (Flippo. 1966 : 232) กล่าวถึงความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยไว้ว่า ผู้นำจะถืออำนาจของกลุ่มเหนือกว่าตนเอง จะดำเนินการบริหารงานสิ่งใดมักจะกระทำในนามของกลุ่ม เพราะต้องการที่จะให้เกิดความร่วมมือร่วมใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จึงเน้นหนักไปในทางที่จะให้เกิดความเข้าใจอันดีกันเสียก่อน และมีความต้องการให้เกิดผลงานจากการที่ตนได้รับความนิยมยกย่องเป็นสำคัญ

ลิปปิทท์ และ ไวท์ (Cartwright and Zander. 1968 : 319 citing Lippitt and White. 1943 : 485 - 508) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยคือลักษณะที่ผู้นำจะให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น นโยบายและการตัดสินใจใด ๆ เกิดจากการปรึกษาหารือกันภายในกลุ่มโดยได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนอย่างดีจากผู้นำ เมื่อกลุ่มต้องการคำแนะนำทางด้านกลวิธี ผู้นำมักจะเสนอแนะวิธีการหลายวิธีในกลุ่มมีโอกาสเลือกกระทำสมาชิกในกลุ่มมีอิสระในการเลือกทำงานร่วมกับผู้ที่เขาเลือก มีการแบ่งงานกันทำระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำมีความยุติธรรมในการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานและพยายามทำตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

นอกจากนี้ พอสม วทานิย (พอสม วทานิย 2523 : 9 - 10) ได้สรุปความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยไว้ว่า ในการปฏิบัติงานมักให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเสมอ มีการปรึกษาหารือกับสมาชิกในกลุ่ม ขยายความรับผิดชอบไปยังสมาชิก เน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ส่วนการวินิจฉัยสั่งการอาจถือเอาเสียงข้างมากตัดสิน หรือ

วินิจฉัยเองหลังจากฟังข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของผู้อื่นแล้ว โดยสรุปจะเป็นผู้ตัดสินใจโดยยึดหลักการและเหตุผลเป็นหลัก

สมพงศ์ เกษมสิน (สมพงศ์ เกษมสิน 2523 : 289 - 290) ได้กล่าวถึงลักษณะการบริหารงานแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้คือ

1. ส่งเสริมให้มีการปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชาก่อนเสมอ
2. เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเต็มที่
3. ผู้บังคับบัญชาทำตัวเป็นทั้งผู้นำและผู้ให้คำแนะนำแก่ผู้ร่วมงาน
4. เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีโอกาสใช้ความคิด และวินิจฉัยเลือกวิธีการทำงานได้ด้วยตนเอง
5. สร้างความนิยมให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกว่ามีเพื่อนร่วมงานคอยให้คำแนะนำ มิใช่มีนายเหนือหัว
6. ในการปฏิบัติงาน มีความไว้วางใจ มีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน มีการร่วมมือและประสานงานกันอย่างจริงจังและเต็มใจ

บรรยากาศของการทำงานแบบประชาธิปไตย มีการวางแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีการปรึกษาหารือกันฉันมิตร ทุกคนเต็มใจที่จะทำงานด้วยความพึงพอใจ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และมีความภูมิใจในผลงานหรือความสำเร็จของหมู่คณะร่วมกัน ผู้นำแบบประชาธิปไตยจึงมีบทบาทที่จะช่วยเหลือให้สมาชิกมีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกัน พยายามให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน และถ่ายทอดลักษณะความเป็นผู้นำให้แก่คนอื่นด้วย (โสภา ชูพิกุลชัย และ อรทัย ชื่นมนุษย์ ม.ป.ป. : 228 - 229)

งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยนี้ เท่าที่มีผู้สนใจทำการศึกษาไว้ก็มี ณรงค์ รมณียกุล (ณรงค์ รมณียกุล 2515 : 32 - 33) ซึ่งศึกษาลักษณะผู้นำต่าง ๆ ของ

ครูใหญ่ที่ส่งผลต่อขวัญหรือกำลังใจของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย จากกลุ่มตัวอย่างครูใหญ่ 117 คน และครู 468 คน รวมทั้งสิ้น 585 คน ในปีการศึกษา 2516 โดยสร้างแบบสอบถามวัดลักษณะผู้นำของครูใหญ่ 3 แบบ คือ แบบประชาธิปไตย แบบอัตตาธิปไตยและแบบเสรีนิยม จากนั้นก็ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจสอบถามครูให้บังคับบัญชาของครูใหญ่เหล่านั้น แต่ไม่พบว่าลักษณะผู้นำของครูใหญ่ทั้ง 3 แบบดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับขวัญและกำลังใจของครูน้อยของตนแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะผู้นำทั้ง 3 แบบเหล่านั้น มิได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านคุณวุฒิ วัยวุฒิและประสบการณ์แต่อย่างใด ซึ่งผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2528 : 30 - 35) ซึ่งศึกษาอิทธิพลของผู้นำแบบประชาธิปไตยและแบบอัตตาธิปไตยที่มีต่อขวัญและกำลังใจในการทำงานของลูกน้อง โดยใช้นิสิตอาสาสมัครในวิทยาลัยครูจังหวัดราชบุรีจำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ให้แต่ละกลุ่มที่มีผู้นำแบบต่าง ๆ ดังกล่าว ทำกิจกรรมหาคำหรือข้อความแทนตัวเลขหรือตัวอักษรที่อยู่ในบทร้อยกรอง เพื่อให้บทประพันธ์นั้นอ่านได้ความสมบูรณ์ขึ้น ผู้นำของทุกกลุ่มในการทดลองนี้ ผู้วิจัยเลือกโดยจับฉลากจากสมาชิกในแต่ละกลุ่ม แล้วได้รับคำแนะนำจากผู้ทดลองให้แสดงบทบาทของผู้นำแบบอัตตาธิปไตยและประชาธิปไตย ผลการทดลองของโกศล มีคุณ ที่สำคัญคือ สมาชิกในกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตย มีขวัญและกำลังใจสูงกว่าสมาชิกในกลุ่มที่มีผู้นำแบบอัตตาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่กลุ่มที่มีผู้นำแตกต่างกันนั้นมีประสิทธิภาพในการไขอักษรไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยในต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1939 เลวิน (Lewin) ลิปปิทท์ (Lippitt) และไวท์ (White) (Cartwright and Zander. 1968 : 318 - 335) ได้ทดลองให้หัวหน้าหรือผู้นำกลุ่มใช้วิธีการปกครองลูกน้องแบบต่าง ๆ กัน เพื่อที่จะศึกษากระบวนการและประสิทธิภาพในการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มผู้นำ โดยศึกษาเด็กอายุประมาณ 10 ขวบ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ใหญ่ที่ได้รับการฝึกให้ปกครองเด็กเหล่านั้นโดยใช้วิธีการ 3 แบบ คือ แบบประชาธิปไตย แบบอัตตาธิปไตย และแบบเสรีนิยม ผู้นำจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันในกลุ่มทั้งสี่ ทำให้เด็กในแต่ละกลุ่มได้ผู้นำที่มีการปกครองแตกต่างกัน ผลการทดลองครั้งนี้

พบว่า เด็กเกือบทั้งหมด 19 ใน 20 คน รายงานว่าชอบผู้นำแบบประชาธิปไตยมากกว่า ผู้นำแบบเสรีนิยมและแบบอัตตาธิปไตยตามลำดับ ส่วนปริมาณงานของแต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดนัก แต่ผลงานของกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยได้รับการตัดสินว่ามีคุณภาพสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ สมาชิกมีขวัญดีมาก แม้ว่าผู้นำไม่อยู่สมาชิกก็ทำงานอย่างสม่ำเสมอ การทะเลาะวิวาทกันมีน้อย ส่วนแบบอัตนิยม ขวัญของสมาชิกในกลุ่มไม่ดี สมาชิกมีความรู้สึกที่ไม่ค่อยดีต่อผู้นำ มีการทะเลาะและแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อกันมาก สมาชิกคนใดที่อ่อนแอที่สุดจะกลายเป็นแพะรับบาปจนทนอยู่ไม่ไหวและต้องออกจากกลุ่มไปในที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าในกลุ่มที่มีผู้นำแบบอัตตาธิปไตยก่อน แล้วต่อมามีผู้นำแบบเสรีนิยม จะมีการแสดงความก้าวร้าวมากเมื่อได้ผู้นำประเภทหลัง

ต่อมาในปี ค.ศ. 1943 ลิปปิทท์ (Lippitt) และไวท์ (White) ได้ศึกษาทดลองเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบต่าง ๆ อีก ซึ่ง โสภา ชูพิกุลชัย และ อรทัย ชื่นมนุษย์ (โสภา ชูพิกุลชัย และ อรทัย ชื่นมนุษย์ ม.ป.ป. : 226 - 228) ได้กล่าวถึงงานวิจัยครั้งนี้ว่าเป็นการทดลองโดยแบ่งกลุ่มสมาชิกให้มีผู้นำ 3 แบบคือ แบบประชาธิปไตย แบบอัตตาธิปไตย และแบบเสรีนิยม ผลปรากฏว่า สมาชิกส่วนใหญ่รายงานว่าชอบผู้นำแบบประชาธิปไตยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองในปี ค.ศ. 1939 แต่กลุ่มที่มีผู้นำแบบอัตตาธิปไตยกลับมีผลงานสูงสุด นอกจากนี้ยังสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับผู้นำทั้งสามแบบไว้ว่า ผู้นำแบบประชาธิปไตยจะพยายามให้กลุ่มตัดสินปัญหาร่วมกัน พยายามให้กลุ่มตั้งวัตถุประสงค์และหามาตรฐานการทำงาน มีการวางแนวปฏิบัติไว้ล่วงหน้าและปรึกษาหารือกันฉันมิตร ทุกคนเต็มใจร่วมกันทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ส่วนผู้นำแบบอัตตาธิปไตย ผลงานจะมีมาก บรรยากาศของการทำงานมีลักษณะก้าวร้าว ทุกคนปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด แต่ละคนเห็นแก่ตัว ไม่พอใจผู้นำ ทำงานโดยปราศจากความร่วมมือ ผู้นำต้องคอยควบคุมการทำงานอยู่ตลอดเวลา การทำงานอยู่ในลักษณะชิงดีชิงเด่น ผู้ทำงานไม่ภูมิใจในผลงานที่ตนทำ แบบสุดท้าย คือ ผู้นำแบบเสรีนิยมจะไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มหรือมีก็น้อย บรรยากาศของหมู่คณะจะมีเสรีภาพอย่างไม่มีขอบเขต การทำงานไม่มีแผนล่วงหน้า ต่างคนต่างทำ สมาชิกในกลุ่มมีความคับข้องใจและขาดความร่วมมือในการทำงาน

ในปี ค.ศ. 1955 ชอว์ (Shaw. 1981 : 329) ได้ศึกษาอิทธิพลของผู้นำแบบประชาธิปไตยเปรียบเทียบกับผู้นำแบบอัตตาธิปไตย โดยทำการทดลองกับนักศึกษาระดับวิทยาลัย

ใช้นักศึกษากลุ่มละ 4 คนร่วมกันแก้ปัญหาเลขคณิต 3 ข้อ โดยให้แต่ละกลุ่มติดต่อสื่อสารกันภายในกลุ่มด้วยวิธีเขียนสารติดต่อกัน ผลปรากฏว่า กลุ่มที่มีหัวหน้าแบบอัตตาธิปไตยทำงานได้เร็วกว่าและมีคำตอบถูกมากกว่าตลอดจนจำนวนครั้งในการสื่อสารก็น้อยกว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของลิปปิทท์และไวท์ ในปี ค.ศ. 1943 แต่ชอว์พบว่า สมาชิกในกลุ่มแบบประชาธิปไตยมีความพอใจในกลุ่มของตนมากกว่าสมาชิกในกลุ่มแบบอัตตาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเลวินและคณะและผลการวิจัยของลิปปิทท์และไวท์ด้วย ชอว์ยังพบผลการวิจัยที่ทำให้เชื่อได้ว่า การเป็นผู้นำแบบอัตตาธิปไตยที่ดีนั้นเป็นได้ง่ายกว่าการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยมาก

นอกจากนี้ ชอว์ (Shaw. 1981 : 329 - 330) กล่าวถึงงานวิจัยของฮิลล์ (Hill) ในปี ค.ศ. 1976 ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการยึดความคิดของตนเองของผู้นำกลุ่มที่มีผลต่อกลุ่มโดยใช้ผู้นำกลุ่มที่ได้รับการฝึกให้แสดงพฤติกรรมการยึดความคิดของตนเองในระดับต่าง ๆ กัน พบว่า ผู้นำที่ไม่ยึดความคิดของตนเองคือรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มทำให้กลุ่มมีโอกาสที่จะเป็นเอกฉันท์ได้ นอกจากนี้กลุ่มจะมองว่าผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่มีความสามารถและเที่ยงตรงกว่าผู้นำที่ยึดความคิดของตนเป็นหลัก ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย จึงกล่าวได้ว่าผลการวิจัยของฮิลล์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชอว์ด้วยในแง่ทัศนคติที่ดีของสมาชิกที่มีต่อผู้นำแบบประชาธิปไตย

แลมเบิร์ต และ เวสบรอด (Lambert and Weisbrod. 1977 : 222 - 230 citing Meade. 1967 : 3 - 7) กล่าวถึงงานวิจัยของมีด (Meade) ในปี ค.ศ. 1967 เกี่ยวกับผลของความเป็นผู้นำแบบอัตตาธิปไตยและประชาธิปไตยที่มีต่อการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม โดยศึกษาเด็กฮินดูอายุประมาณ 10 - 11 ขวบ ซึ่งอาศัยอยู่ในภาคเหนือของอินเดีย จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มละ 6 คน ให้เด็กเหล่านี้ทำงานกับผู้นำทั้งแบบประชาธิปไตยและแบบอัตตาธิปไตยให้เสร็จ 6 ชิ้น ผลปรากฏว่าเด็กชอบผู้นำแบบอัตตาธิปไตยมากกว่าแบบประชาธิปไตย งานของกลุ่มอัตตาประชาธิปไตยที่เสร็จตามเวลาที่กำหนดให้มีจำนวนมากกว่าและมีคุณภาพดีกว่างานของกลุ่มประชาธิปไตย ผลการวิจัยนี้กล่าวได้ว่าขัดแย้งกับผลการวิจัยของเลวินและคณะโดยสิ้นเชิง ซึ่งมีด (Meade) อธิบายว่าในอินเดียนั้นโครงสร้างทางสังคมและครอบครัวเป็นแบบอัตตาธิปไตย ลักษณะความเป็นผู้นำแบบอัตตาธิปไตย จึงเป็นลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างคุ้นเคยอยู่

ผิดกับกลุ่มตัวอย่างของเสวินและคณะ ซึ่งเติบโตมาในสังคมอเมริกันซึ่งมีระเบียบประเพณีแบบประชาธิปไตยมาเป็นเวลานาน

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่สำคัญในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม กล่าวคือ ผู้นำที่มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยจะทำให้สมาชิกมีความพึงพอใจในกลุ่ม มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้ผู้ตามที่มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยจะรู้บทบาทหน้าที่ของตนและให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม ทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความเป็นผู้นำนี้สามารถพัฒนาขึ้นได้และกิจกรรมกลุ่มก็เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ ผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะนำกิจกรรมกลุ่มมาทดลองใช้ในการพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นหลังจากได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

2. นักเรียนมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นหลังจากได้รับการสอนแบบปกติ

3. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การดำเนินการทดลอง
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและหญิง ที่กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2530 ที่มีคะแนนความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและหญิง ที่กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2530 ที่มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยต่ำ จำนวน 16 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม 8 คน โดยดำเนินการดังนี้

2.1 นำแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎ์บำรุง" ปีการศึกษา 2530 จำนวนประมาณ 30 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ คัดเฉพาะผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม จำนวน 19 คน แล้วสอบถามความสมัครใจในการเข้ารับการทดลอง นักเรียนทั้งหมดสมัครใจเข้ารับการทดลอง

2.2 สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนักเรียนในข้อ 2.1 มาจำนวน 16 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่งเข้าเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

1. โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
2. โปรแกรมการสอนแบบปกติ
3. แบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ

1. โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีลำดับการสร้างดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย และกิจกรรมกลุ่ม จากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการวิจัย

1.2 สร้างโปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการวิจัย

1.3 นำกิจกรรมกลุ่มที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร ฉัตรศุภกุล และอาจารย์พรรณพิศ วาณิชย์การ ตรวจสอบในเรื่องความสอดคล้อง ระหว่างจุดมุ่งหมาย กิจกรรมและวิธีการ

1.4 นำกิจกรรมกลุ่มที่สร้างขึ้น ไปทดลองกับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องในด้านวิธีดำเนินการ อุปกรณ์ และเวลาที่ใช้

1.5 นำโปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่ทดลองใช้แล้วมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย
1	การปฐมนิเทศ	ปฐมนิเทศ	- เพื่อให้สมาชิกเข้าใจจุดมุ่งหมายในการสอนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย และวิธีการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
		กลุ่มของเรา	- เพื่อให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยในระหว่างสมาชิกด้วยกัน และทำให้เกิดบรรยากาศที่ดี ในการทำกิจกรรมร่วมกัน
2	การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ	คนล่าเสือ	- เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการประชุมปรึกษาหารือ
3	การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ	สวนสัตว์แสนสนุก	- เพื่อให้สมาชิกจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงาน
4	การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ	แต่งนิทานและเล่นละคร	- เพื่อให้สมาชิกจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน
5	การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น	ตาบอด	- เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น

โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม (ต่อ)

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย
6	การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น	ผู้ใหญ่ลี	- เพื่อฝึกให้สมาชิกเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน
7	การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น	ของขวัญจากใจ	- เพื่อให้สมาชิกเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน
8	การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น	ตาวิเศษ	- เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการที่ผู้นำให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น - เพื่อฝึกการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น
9	การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น	นิทานสามัคคี	- เพื่อฝึกการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น
10	การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา	เตรียมของไปเที่ยวเกาะ	- เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม (ต่อ)

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย
11	การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา	งานวันเด็ก	- เพื่อให้สมาชิกใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา
12	ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย	รวมพลังความคิดประดิษฐ์สิ่งของ	- เพื่อให้สมาชิกฝึกความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย
	การปัจฉิมนิเทศ	ปัจฉิมนิเทศ	- เพื่อสรุปผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มนี้ มีทั้งหมด 12 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที โดยสอนสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ในวันจันทร์และวันพุธ เวลา 16.00 - 16.50 น. ดังมีรายละเอียดในภาคผนวก

2. โปรแกรมการสอนแบบปกติ

ผู้วิจัยได้สร้างโปรแกรมการสอนแบบปกติเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย โดยให้จุดมุ่งหมายและเนื้อหาสอดคล้องกับโปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร ฉัตรศุภกุล และอาจารย์พรรณพิศ วาณิชย์การ ตรวจสอบความเหมาะสมและนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

โปรแกรมการสอนแบบปกติ

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย
1	การปฐมนิเทศ	- ครูชี้แจงจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย - ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม - ครูและนักเรียนแนะนำตนเอง	- เพื่อให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการสอนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย - เพื่อให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนร่วมกัน
2	การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ	- ครูอธิบายถึงความสำคัญและวิธีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงานและเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน - ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป	- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการประชุมปรึกษาหารือ - เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อวางแผนการทำงาน และเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน

โปรแกรมการสอนแบบปกติ (ต่อ)

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย
3	การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ	- ครูเล่าเรื่อง "สวนสัตว์แสนสนุก" ให้นักเรียนฟัง - ครูให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่เล่าให้ฟัง - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป - ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม	- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการประชุมปรึกษาหารือ - เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อวางแผนการทำงานและเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน
4	การเปิดโอกาสให้สมาชิกอื่นแสดงความคิดเห็น	- ครูอธิบายความสำคัญและวิธีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน - ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป	- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน - เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน
5	การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น	- ครูเล่าเรื่อง "ผู้ใหญ่ลี" ให้นักเรียนฟัง - ครูให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่เล่าให้ฟัง - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป - ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม	- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน - เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

โปรแกรมการสอนแบบปกติ (ต่อ)

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย
6	การให้ข้อเสนอแนะหรือการแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจะเป็น	- ครูอธิบายความสำคัญและวิธีการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น - ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป	- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น - เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำเมื่อถึงคราวจำเป็น
7	การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น	- ครูเล่าเรื่อง "ตาวิเศษ" ให้นักเรียนฟัง - ครูให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่เล่าให้ฟัง - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป - ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม	- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำเมื่อถึงคราวจะเป็น - เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำเมื่อถึงคราวจำเป็น
8	การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา	- ครูอธิบายความสำคัญและวิธีการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา - ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป	- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา - เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

โปรแกรมการสอนแบบปกติ (ต่อ)

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย
9	การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา	- ครูเล่าเรื่อง "งานวันเด็ก" ให้นักเรียนฟัง - ครูให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่เล่าให้ฟัง - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป	- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา - เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา
10	ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย	- ครูสรุปองค์ประกอบของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย และการนำความรู้เกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน	- เพื่อให้นักเรียนสามารถสรุปองค์ประกอบของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย เพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
	การปัจฉิมนิเทศ	- ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย	- เพื่อให้นักเรียนสรุปผลจากการเรียนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

โปรแกรมการสอนแบบปกติ มีทั้งหมด 10 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที โดยสอนสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ในวันอังคารและวันพฤหัสบดี เวลา 16.00 - 16.50 น. ดังมีรายละเอียดในภาคผนวก

3. แบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

3.2 ให้นิยามปฏิบัติการของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

3.3 สร้างแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย โดยดัดแปลงมาจากแบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำ (The Leadership Ability Evaluation) ซึ่งสร้างโดย คาสเซล (Cassel) และ สเตนิค (Stanick) ในปี ค.ศ. 1961 และผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ (ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ 2512 : 76 - 89) ได้นำมาแปลเป็นภาษาไทย เพื่อให้ในการวิจัยเมื่อปี พ.ศ. 2511 แบบสอบถามความเป็นผู้นำของ จวงจันทน์ พวงจันทน์แดง (จวงจันทน์ พวงจันทน์แดง 2526 : 90 - 101) และแบบสำรวจลักษณะความเป็นผู้นำของสันต์ชัย เหล่าสันติสุข (สันต์ชัย เหล่าสันติสุข 2528 : 156 - 172) โดยปรับปรุงภาษาให้เหมาะสมกับวัยของกลุ่มตัวอย่าง และสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

3.4 ลักษณะของแบบสอบถาม และการตรวจให้คะแนน

แบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย สถานการณ์สมมติ จำนวน 33 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก 3 คำตอบ แต่ละคำตอบจะแสดงถึงการตัดสินใจของผู้ตอบที่จะแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้ตอบเลือกตัวเลือก ก. หรือ ข. หรือ ค. ที่กำหนดให้เพียงตัวเดียวที่ผู้ตอบคาดว่าจะทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น ดังตัวอย่าง

<u>การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ</u>

0) ทางราชการมอบเงินพัฒนาหมู่บ้านให้ 2,000 บาท ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านจำนวนหนึ่งต้องการนำเงินจำนวนนี้ไปใช้พัฒนาโรงเรียน แต่ชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งเสนอว่าควรนำเงินไปใช้พัฒนาวัดในหมู่บ้าน ถ้านักเรียนเป็นผู้ใหญ่บ้าน นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. นำเงินไปใช้พัฒนาโรงเรียน

ข. เรียกประชุมชาวบ้านร่วมกันพิจารณาเรื่องนี้

ค. แบ่งเงินออกเป็นสองส่วนใช้พัฒนาทั้งวัดและโรงเรียน

การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

oo). ในสนามเด็กเล่นของโรงเรียน มานี และเพื่อนกลุ่มใหญ่ ยังตัดสินใจไม่ได้ว่า ควรจะเล่นอะไร ถ้านักเรียนเป็นมานี นักเรียนจะทำอย่างไร

ก.. จัดว่าเพื่อนคนไหนควรจะเล่นอะไร

ข. ถามเพื่อนสนิทว่าควรจะเล่นอะไร

ค. ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันเสนอว่า ควรจะเล่นอะไรบ้าง

การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น

ooo) นักเรียนใหม่คนหนึ่งเผากระดาษเล่นในบริเวณโรงเรียน พรรณีซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนนั้นเดินมาพบเข้า และเห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎของโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นพรรณี นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. สั่งให้เขาหยุดเผากระดาษทันที

ข. ชี้แจงให้เขาทราบกฎของโรงเรียน

ค. รายงานให้ครูเวรประจำวันทราบ

การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

ooo) วินัยและเพื่อนได้รับอนุญาตให้ขายอาหาร 1 อย่างในงานประจำปีของโรงเรียน เพื่อนคนหนึ่งเสนอว่าควรขายข้าวโพดคั่ว เพื่อนอีกคนหนึ่งเสนอว่าควรขายข้าวโพดต้ม และเพื่อนอีกคนหนึ่งเสนอว่าควรขายลูกชิ้นปิ้ง ถ้านักเรียนเป็นวินัย นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ให้ขายข้าวโพดต้มเพราะเห็นว่าทำง่ายที่สุด

ข. ให้ครูประจำชั้นช่วยตัดสินว่าควรจะขายอะไร

ค. ให้เพื่อนทั้งกลุ่มออกเสียงลงมติว่าควรจะขายอะไร

เกณฑ์การให้คะแนน

คำตอบที่แสดงความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยมาก ได้ 3 คะแนน

คำตอบที่แสดงความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยปานกลาง

คือ มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยปานกลาง และ

มีความเป็นผู้นำแบบอัตตาธิปไตยปานกลาง ได้ 2 คะแนน

คำตอบที่แสดงความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยน้อย

คือ มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยน้อยที่สุด

และมีความเป็นผู้นำแบบอัตตาธิปไตยมากที่สุด ได้ 1 คะแนน

3.5 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

3.5.1 นำแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยวิธีการหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ รองศาสตราจารย์ กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา หาสิตะพันธุ์ พิจารณาตัดสินว่าเป็นคำถามที่วัดได้ตรงตามคุณลักษณะต่าง ๆ ตามนิยามศัพท์เฉพาะที่ตั้งไว้หรือไม่

3.5.2 การหาคุณภาพเป็นรายข้อ นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) แล้ว จำนวน 33 ข้อ ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนิกรราษฎร์บูรณะ โรงเรียนชุมชนประชานิกรอำนวยเวทย์ โรงเรียนวัดธรรมราษฎร์เจริญผล โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์วิทยา และโรงเรียนวัดแสงมณี ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้อัตราส่วน t คัดเฉพาะข้อที่ค่า t มีนัยสำคัญ และครอบคลุมคุณลักษณะต่าง ๆ ตามนิยามศัพท์เฉพาะไว้ใช้ในการวิจัย ได้แบบสอบถามจำนวน 28 ข้อ และมีค่า t ระหว่าง 2.09 - 10.05 รายละเอียดของค่า t เป็นรายข้อแสดงไว้ในภาคผนวก

3.5.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม กระทำโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์ของความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ .93 ค่าเฉลี่ย 62.99 และความแปรปรวนเป็น 83.03

<u>การดำเนินการทดลอง</u>

1. แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยดำเนินการทดลองแบบ Randomized Control Group Pretest - Posttest Design (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2528 : 216 - 217)

2. วิธีการทดลอง มีลำดับขั้นดังนี้

2.1 บันทึกคะแนนความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนแต่ละคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ไว้เป็นคะแนนความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยก่อนการทดลอง

2.2 ดำเนินการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มทดลอง ตามโปรแกรมการสอน สัปดาห์ละ 2 วัน ในวันจันทร์และวันพุธ ตั้งแต่วันที่ 11 มกราคม ถึงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2531 รวม 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เวลา 16.00 - 16.50 น. ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ ตามโปรแกรมการสอนที่สร้างขึ้น สัปดาห์ละ 2 วัน ในวันอังคารและวันพฤหัสบดี ตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม ถึงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2531 รวม 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ในเวลาเดียวกันกับกลุ่มทดลอง

2.3 หลังจากสิ้นสุดการทดลอง โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและการสอนแบบปกติตามโปรแกรมการสนอของแต่ละกลุ่มแล้ว ทำการสอบวัดทั้งสองกลุ่มอีกครั้งหนึ่งโดยใช้แบบสอบถามฉบับเดิม

2.4 นำคะแนนความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์หาค่าสถิติต่อไป

<u>สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล</u>

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 คะแนนเฉลี่ย (Mean) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2528 : 59)

1.2 ความแปรปรวน (Varience) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2528 : 63)

2. สถิติสำหรับวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

2.1 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2528 : 171)

2.2 หาอัตราส่วน t ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2528 : 185)

3. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

3.1 ทดสอบความแตกต่างของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้การทดสอบของ วิลคอกซัน (The wilcoxon Matched Pairs Signed - Ranks Test) (วิเชียร เกตุสิงห์ 2526 : 108)

3.2 ทดสอบความแตกต่างของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง ใช้การทดสอบของ แมน - วิทนีย์ ยู (Mann - Whitney U Test) (วิเชียร เกตุสิงห์ 2526 : 116)

บทที่ 4

ผลการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยก่อนและหลังการสอน โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

2. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการสอนแบบปกติ

3. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

ตาราง 1 เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการสอน โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและการสอนแบบปกติ

ค่าสถิติ / กลุ่ม	ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย				T
	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
ทดลอง	43.63	19.98	79.25	5.64	0**
ควบคุม	44.13	10.41	70.25	45.35	0**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง ปรากฏดังนี้

1. ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการสอน โดยใช้กิจกรรมกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งพบว่าการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มทำให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้น

2. ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งพบว่าการสอนแบบปกติทำให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้น

ตาราง 2 เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

ค่าสถิติ / กลุ่ม	N	$\bar{X}_D$	S_D^2	U	P
ทดลอง	8	35.63	20.84	8.5**	0.006
ควบคุม	8	26.38	0.98		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 2 ปรากฏว่า ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งพบว่าการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มทำให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่าการสอนแบบปกติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

2. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการสอนแบบปกติ

3. เปรียบเทียบความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มกับนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่มีคะแนนความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2530 จำนวน 19 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่มีคะแนนความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" ปีการศึกษา 2530 จำนวน 16 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย
2. โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
3. โปรแกรมการสอนแบบปกติ

การดำเนินการทดลอง

1. การสอบครั้งแรก (Pretest) ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คน ทำแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย และคัดเลือกนักเรียนที่คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ได้นักเรียนจำนวน 19 คน จากการสอบถามพบว่านักเรียนทุกคนสมัครใจจะเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ จากนั้นจึงสุ่มอย่างง่ายมา 16 คน แล้วสุ่มแยกเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 8 คน

2. ขั้นการทดลอง ดำเนินการทดลองตามโปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม สัปดาห์ละ 2 วัน ในวันจันทร์และวันพุธ ตั้งแต่วันที่ 11 มกราคม ถึงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2531 รวม 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เวลา 16.00 - 16.50 น. ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ สัปดาห์ละ 2 วัน ในวันอังคารและวันพฤหัสบดี ตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม ถึงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2531 รวม 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เวลา 16.00 - 16.50 น.

3. การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) ให้นักเรียนในกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองทำแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยอีกครั้ง หลังจากการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มและการสอนแบบปกติ

4. นำแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยมาตรวจให้คะแนน

5. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยทั้ง 2 ครั้ง มาทำการวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบความแตกต่างของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งแยกวิเคราะห์ดังนี้

1. ทดสอบความแตกต่างของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม โดยใช้การทดสอบของวิลคอกซัน (Wilcoxon Matched - Pairs Signed Ranks Test)

2. ทดสอบความแตกต่างของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนก่อนและหลังการสอนแบบปกติ โดยใช้การทดสอบของ วิลคอกซัน (Wilcoxon Matched - Pairs Signed Ranks Test)

3. ทดสอบความแตกต่างของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มและนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ โดยใช้การทดสอบของ แมน - วิทนีย์ (The Mann - Whitney U Test)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ภายหลังการทดลอง นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี

โดยเปรียบเทียบกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติ ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลัดดาวรรณ ณ ระนอง (ลัดดาวรรณ ณ ระนอง 2525 : 52) ที่ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร พบว่าหลังการฝึกกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนมีการพัฒนาด้านความมีวินัยในตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เมตตา จินดารักษ์ (เมตตา จินดารักษ์ 2525 : 41) ที่ทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี กรุงเทพมหานคร พบว่าความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนหลังจากฝึกกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งความสามารถในการปรับตัวทางสังคมในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงความสามารถในการประพฤติตนเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียน สามารถทำตัวเข้ากับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่น ๆ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น และต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนพอใจในบทบาททางสังคมของตนเอง นอกจากนี้ ทิศนา แขมมณี (ทิศนา แขมมณี 2526 : 6) กล่าวไว้ว่า กระบวนการกลุ่มช่วยส่งเสริมผู้เรียนในการฝึกทักษะการทำงานร่วมกันเช่น ความร่วมมือในการทำงาน ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม และการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม และสอดคล้องกับ ซิมบาร์โด (Zimbardo. 1970 : 20) ซึ่งกล่าวว่า กลุ่มเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรม

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมกลุ่มแล้วจะเห็นว่ามีขั้นตอนหลายประการที่เหมือนกับการเรียนการสอนโดยทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยขั้นนำเข้าสู่กิจกรรม ขั้นดำเนินการ การสรุปหลักการ และการวัดประเมินผล แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้การสอนด้วยกิจกรรมกลุ่มแตกต่างจากการสอนทั่วไปคือ การวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสำคัญอย่างยิ่งใน

การเรียนการสอนแบบนี้ เพราะการวิเคราะห์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเกิดความรู้สึกที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบแนวคิดที่ต้องการและสามารถสรุปหลักการได้ด้วยตนเอง การสอนแบบนี้ยังมุ่งเน้นการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้สิ่งที่เรียนมีความหมายสำหรับผู้เรียนและทำให้จำได้อย่างแม่นยำ

2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการสอนแบบปกติสามารถพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยได้ ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มควบคุมได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยเช่นเดียวกับกลุ่มทดลอง เช่นเมื่อกลุ่มทดลองทำกิจกรรมตาวิเศษ ซึ่งเป็นการอภิปรายเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของโรงเรียน กลุ่มควบคุมก็จะได้ฟังเรื่องสั้น "ตาวิเศษ" ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการอภิปรายเช่นเดียวกัน ในการสอนแบบปกติผู้วิจัยเป็นผู้บรรยาย ซักถาม และสรุป นักเรียนมีโอกาสซักถามและแสดงความคิดเห็นได้ ในครั้งสุดท้ายของการทดลองผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย นักเรียนบางคนกล่าวว่าหลังจากการเรียนแต่ละครั้ง เขาได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปบ้าง เช่น ลดการควบคุมผู้อื่นลง เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นมากขึ้น และนักเรียนทุกคนกล่าวว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป

3. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล 2522 : 170 - 172) ที่กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถนำมาพัฒนาบุคคลได้ ถ้าหากผู้จัดกิจกรรมกลุ่มเป็นผู้มีความสามารถตลอดจนรู้กระบวนการของการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี เพราะการเรียนรู้โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ บุคคลจะได้รับประสบการณ์โดยตรง นอกจากจะได้ปฏิบัติแล้วยังเกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ดีใจ เสียใจ สะเทือนใจ ผิดหวัง ฯลฯ ขึ้นด้วย ซึ่งผลจากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มจะทำให้บุคคลซาบซึ้งประทับใจมากกว่าการที่จะมุ่งสอนให้

มีการพัฒนาโดยการให้ความรู้เพียงอย่างเดียว และชัยพร วิชชาวุธ (ชัยพร วิชชาวุธ 2525 : 251) ได้กล่าวว่า การสอนที่ไม่มีการสนับสนุนด้วยประสบการณ์ตรงย่อมไม่ได้ผลเต็มที่ หรือถ้าได้ผลก็จะไม่มีความถาวร เพราะเมื่อเด็กมีโอกาสประสบกับสิ่งที่ไม่ตรงกับคำสอน เด็กก็จะเชื่อประสบการณ์ของตนมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมาน สายสุข (สมาน สายสุข 2525 : 44) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออกในชั้นเรียน พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออกในชั้นเรียนได้ดีกว่าการสอนแบบปกติ .

และจากการทดลองพบว่า แม้นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติจะมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้น แต่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในช่วงการทดลองระยะแรกนักเรียนในกลุ่มควบคุมมีความสนใจและความกระตือรือร้นมาก แต่ในระยะหลังมีความกระตือรือร้นลดน้อยลง แม้ว่าจะเข้าร่วมการทดลองครบทุกครั้งก็ตาม

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ทั้งการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มและการสอนแบบปกติต่างก็ทำให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้น แต่การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มทำให้ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนสูงขึ้นกว่าการสอนแบบปกติ

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมีผลทำให้ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนสูงขึ้น จึงควรส่งเสริมให้มีการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

1.2 ผู้ดำเนินการในกิจกรรมกลุ่มควรเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม มีเทคนิคที่จะดึงดูดความสนใจของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่เกิดความเบื่อหน่าย เป็นผู้ช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และสามารถอธิบายสรุปให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ ต้องเข้าใจความต้องการของสมาชิก ค่านิยม ความมุ่งหมาย และบุคลิกภาพของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อกลุ่ม ผู้ดำเนินการควรให้การช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา พยายามทำให้สมาชิกเข้าใจบทบาทของตนและบทบาทของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี และสมาชิกมีการพัฒนาอย่างเต็มที่

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

2.1 ควรทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เช่นระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

2.2 ในการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำนั้น ควรใช้เทคนิคการสังเกตควบคู่ไปกับการใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการติดตามผลหลังจากเสร็จสิ้นการทดลองไปแล้ว 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เพื่อดูประสิทธิภาพของกิจกรรมกลุ่ม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กัลยา ตระบูนพงศ์ ลักษณะความเป็นผู้นำของนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525, 132 หน้า อัดสำเนา

กาญจนา คำสุวรรณ และ นิตยา เสารัมณี จิตวิทยาเบื้องต้น สำนักพิมพ์การเวก 2521, 406 หน้า

โกศล มีคุณ รูปแบบของผู้นำและสภาวการณ์ในการทำงานที่มีผลต่อขวัญและผลิตผลของกลุ่ม ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2518, 55 หน้า อัดสำเนา

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ศรีเมืองการพิมพ์ 2527, 160 หน้า

คมเพชร ฉัตรศุภกุล กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน แสงรุ้งการพิมพ์ 2522, 118 หน้า

จวงจันทน์ พวงจันทน์แดง ภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526, 103 หน้า อัดสำเนา

จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2521, 214 หน้า

ชัยพร วิชชาวุธ "การเรียนรู้ทางสังคม" ในเอกสารการสอนชุดพฤติกรรมวัยเด็ก เล่มที่ 1 หน้า 250 - 251 ฝ่ายการพิมพ์ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2525

ณรงค์ รมณียกุล การศึกษาลักษณะผู้นำต่าง ๆ ของครูใหญ่ที่ส่งผลต่อขวัญหรือกำลังใจของคณะครูในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุโขทัย 2527, 34 หน้า อัดสำเนา

เดโช สวนานนท์ จิตวิทยาสังคม โอเดียนสโตร์ 2518 : 233 หน้า

ทองเรียน อมรัชกุล กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน แผนกเอกสารการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก 2521, 186 หน้า

ทิศนา แขมมณี และคนอื่น ๆ กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1 บูรพาศิลป์การพิมพ์ 2522, 249 หน้า

นิตยา เชียงทอง ผลการทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทพมงคลรังษี จังหวัดกาญจนบุรี ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2526, 80 หน้า อัดสำเนา

ประชุม รอดประเสริฐ ผู้นำและพฤติกรรมการบริหาร ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ม.ป.ป., 134 หน้า

ประสาร ทิพย์ธารา พัฒนาการเด็กและการอบรมเลี้ยงดู ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 175 หน้า

ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ ความแตกต่างระหว่างลักษณะการเป็นผู้นำของนิสิตที่เป็นผู้นำและนิสิตที่ไม่ได้เป็นผู้นำ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2512, 95 หน้า อัดสำเนา

พนม ลิ้มอารีย์ กลุ่มสัมพันธ์ กาฬสินธุ์ จินตภัณฑ์การพิมพ์ ม.ป.ป., 122 หน้า

พนัส หันนาคินทร์ หลักการบริหารโรงเรียน พิมพ์ครั้งที่ 3 วัฒนาพานิช 2513, 272 หน้า

พรรณพิศ วาณิชย์การ "การทำงานแบบกลุ่ม" ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 1 หน้า 135 - 137 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2528

พอสม วทานิย การเปรียบเทียบผลของวิธีฝึกอบรมแบบพุทธิปัญญาและวิธีฝึกอบรมแบบพฤติกรรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523, 199 หน้า อัดสำเนา

พัชนี วรกวิน จิตวิทยาสังคม โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์ปากเกร็ด 2522, 175 หน้า

พีรศักดิ์ ทองมาก ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความเป็นผู้นำและความสามารถในการบริหารงานวิชาการของหัวหน้าฝ่ายวิชาการในวิทยาลัยครู วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519, 161 หน้า อัดสำเนา

เมตตา จินดารักษ์ ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี กรุงเทพมหานคร ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 113 หน้า อัดสำเนา

เยาวพา เดชะคุปต์ ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517, 297 หน้า อัดสำเนา

_____ "ภาวะความเป็นผู้นำ" ใน กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1 หน้า 124 บูรพาศิลป์การพิมพ์ 2522

รัตนา รัตนประสพโชค การพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมกลุ่ม ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 87 หน้า อัดสำเนา

รัศมี ภิบาลแทน "คุณลักษณะของความเป็นผู้นำ" วารสารรามคำแหง 1 : 40 - 55 มกราคม 2523

ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ หลักการวิจัยทางการศึกษา ศึกษาพร 2528, 314 หน้า

ลัดดาวรรณ ณ ระนอง การทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 114 หน้า อัดสำเนา

ลาวัณย์ มหาทุมะรัตน์ ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนามนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529, 129 หน้า อัดสำเนา

วิเชียร เกตุสิงห์ สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย ไทยวัฒนาพานิช 2526, 187 หน้า

วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล กระบวนการกลุ่ม โอเดียนสโตร์ 2522, 190 หน้า

วิไลวรรณ สันถวะโกมล การเปรียบเทียบการสอนวิชาวรรณคดีไทยเรื่อง "ลิลิตตะเลงพ่าย" โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกระบวนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางในชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522, 151 หน้า อัดสำเนา

ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น 2520, 442 หน้า

สมพงศ์ เกษมสิน การบริหารงานบุคคลแผนใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 3 วัฒนาพานิช 2523, 380 หน้า

สมาน สายสุข การใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออกในชั้นเรียน ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 85 หน้า

สันต์ชัย เหล่าสันติสุข ลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2528, 173 หน้า อัดสำเนา

สุภัททา ปิณฑะแพทย์ จิตวิทยาพัฒนาการ พิมพ์ครั้งที่ 3 ชัยการพิมพ์ 2527, 259 หน้า

โสภา ชูพิกุลชัย และ อรทัย ชื่นมนุษย์ จิตวิทยาสังคม โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ม.ป.ป., 236 หน้า

Bennett, Margaret E. Guidance and Counseling in Groups. 2nd ed., New York, McGraw - Hill, 1963. 419 p.

Bennis, Warren G. "Leadership Theory and Administrative Behavior," Administrative Science Quarterly. 4 : 259 - 262, December, 1959.

Cartwright, Dorwin and Alvin Zander. Group Dynamics : Research and Theory. 3rd ed., New York, Harper and Row, 1968. 580 p.

Chickering, Arthur W. Education and Identity. California, Jossey - Bass Publishers, 1974. 364 p.

Durschmidt, Barbara J. "Self - Actualization and the Human Potential Group Process in a Community College," Dissertation Abstracts International. 38 : 3953 - A, January, 1978.

Fiedler, Fred E. A Theory of Leadership Effectiveness. New York, McGraw - Hill, 1967. 310 p.

Flippo, Edwin B, Principles of Personnel Management. 3rd ed., New York, McGraw - Hill, 1971. 585 p.

Good, Carter V. Dictionary of Education. 3rd ed., New York, Macmillan, 1973. 681 p.

Gulley, Halbert E. Discussion, Conference and Group Process. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1960. 388 p.

Hersey, Paul and Kenneth H. Blanchard. Management of Organizational Behavior. 2nd ed., Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall, 1972. 147 p.

Katz, Danial and Robert L. Kahn. The Social Psychology of Organization. 2nd ed., New York, John Wiley and Sons, 1978. 838 p.

Kemp, C. Cratton. Perspectives on the Group Process : a Foundation for Counseling with Groups. 2nd ed., Boston, Houghton Mifflin, Co., 1970. 388 p.

Lambert, William W. and Rita Weisbrod. Comparative Perspective on Social Psychology. Boston, Little Brown and Company, 1971. 309 p.

Lex, James Joseph. "Attitude Change to Seminary Students Associated with a Course in Group Dynamics," Dissertation Abstracts International. 33 : 6093 - A, May, 1973.

Loeser, L.H. "Some Aspects of Group Dynamics," International Journal of Group Psychology. 21 : 5 - 19, January, 1957.

Merrifield, Charles W. ed. Leadership in Voluntary Enterprise. New York, Oceana Publications, 1961. 232 p.

Miles, Matthew B. Learning to Work in Groups. 8th ed., New York, Teachers College, Columbia University, 1971. 285 p.

Ohlsen, Merle M. Group Counseling. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1970. 303 p.

Quinan, James F. and Melvin L. Foulds. "Marathon Group Facilitator of Personal Growth," Journal of Counseling Psychology. 17 : 145 - 149 March, 1970

Rogers, Carl R. Encounter Groups. New York, Harper and Row, 1970 174 p.

Shaw, Marvin E. Group Dynamics : the Psychology of Small Group Behavior. 3rd ed., New York, McGraw - Hill, 1981. 531 p.

Solomon, Ben. Leadership of Youth. New York, Youth Service, 1950. 164 p.

Stogdill, R.M. Handbook of Leadership : a Survey of Theory and Research. New York, Macmillan, 1981. 856 p.

Tead, Ordway. The Art of Leadership. New York, McGraw - Hill, 1963. 308 p.

Terry, George R. Principles of Management. 4th ed., Homewood, Illinois, Richard D. Irwin, 1966. 822 p.

Treppa, Jerry A. and Lawrence Frike. "Effect of Marathorn Group Experience," Journal of Counseling Psychology. 19 : 466 - 468, September, 1972.

Uris, Auren. Techniques of Leadership. New York, McGraw - Hill, 1964. 239 p.

Zimbardo, Philip and Ebbe B. Ebbesen. Influencing Attitudes and Changing Behavior. New York, Addison - Wesley 1970. 162 p.

ภาคผนวก

1. โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
2. โปรแกรมการสอนแบบปกติ
3. แบบสอบถามและคุณภาพของแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

โปรแกรมการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

ครั้งที่ 1

การปฐมนิเทศ

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกเข้าใจจุดมุ่งหมายในการสอนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

อุปกรณ์ ตารางกำหนดการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรม

1. ผู้ดำเนินการและสมาชิกนั่งเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากันและแจกตารางกำหนดการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มให้สมาชิกทุกคน
2. ผู้ดำเนินการแจ้งความมุ่งหมายของการให้สมาชิกมาเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
3. ผู้ดำเนินการชี้แจงบทบาทและหน้าที่ของผู้ดำเนินการและสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
4. สมาชิกถามข้อข้องใจและปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มของเรา

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยในระหว่างสมาชิกด้วยกัน
2. เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำกิจกรรมร่วมกัน

อุปกรณ์ แบบสัมภาษณ์ "กลุ่มของเรา"

ชื่อเพื่อน	วิชาที่ชอบ	กีฬาที่ชอบ	งานอดิเรก	ความสามารถพิเศษหรือสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

กิจกรรม 1. ผู้ดำเนินการแจกแบบสัมภาษณ์ "กลุ่มของเรา" ให้สมาชิกทุกคน คนละ 1 แผ่น ให้สมาชิกแต่ละคนสัมภาษณ์สมาชิกในกลุ่มอีก 7 คน ตามรายการที่กำหนดไว้ ภายในเวลา 10 นาที เมื่อสัมภาษณ์ครบทั้ง 7 คนแล้ว ให้นำส่งผู้ดำเนินการ ผู้ส่งก่อนจะเป็นผู้ชนะในกิจกรรมนี้

2. ผู้ดำเนินการให้สมาชิกอ่านรายละเอียดแบบสัมภาษณ์ของตนเอง

3. หลังจากเสร็จกิจกรรมแล้วให้ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

- ความรู้สึกในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้
- ข้อมูลที่ได้จากสมาชิกแต่ละคนเหมือนกันหรือไม่ ทำไมจึงเป็นเช่นนี้
- ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล 1. สังเกตจากการอภิปราย

2. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก

กำหนดการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

วัน	เดือน ปี เวลา	ครั้งที่	กิจกรรม
จ.	11 มกราคม 2530 16.00 - 16.50 น.	1	การปฐมนิเทศ
พ.	13 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	2	คนล่าเสือ
จ.	18 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	3	สวนสัตว์แสนสนุก
พ.	20 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	4	แต่งนิทานและเล่นละคร
จ.	25 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	5	ตาบอด
พ.	27 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	6	ผู้ใหญ่ลี
จ.	1 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	7	ของขวัญจากใจ
พ.	3 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	8	ตาวิเศษ

กำหนดการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม (ต่อ)

วัน เดือน ปี เวลา	ครั้งที่	กิจกรรม
จ. 8 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	9	นิทานสามัคคี
พ. 10 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	10	เตรียมของไปเที่ยวเกาะ
จ. 15 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	11	งานวันเด็ก
พ. 17 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	12	รวมพลังความคิดประดิษฐ์สิ่งของปัจฉิมนิเทศ

ครั้งที่ 2

คนล่าเสือ

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการประชุมปรึกษาหารือ

อุปกรณ์ 1. บกหวีด

2. ห้องกว้างหรือสนามหญ้า

กิจกรรม 1. ผู้ดำเนินการแบ่งสมาชิกทั้งหมดออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน ให้แต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่ม กลุ่มละ 1 คน

2. ผู้ดำเนินการอธิบายกติกาการเล่นเกมคนล่าเสือให้สมาชิกฟังดังนี้

2.1 ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มยืนเรียงแถวหน้ากระดาน หันหลังให้ฝ่ายตรงข้าม และยืนห่างจากเส้นกั้นเขตประมาณ 2 เมตร (เพื่อไม่ให้ได้ยินเสียงพูดของฝ่ายตรงข้าม)

2.2 สมาชิกแต่ละกลุ่มมีสิทธิเลือกแสดงท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่งจาก 3 อย่างต่อไปนี้

- แสดงท่าทางเป็นคน โดยให้สมาชิกเอามือกอดอก ยืนนิ่ง ๆ ห้ามพูด
- แสดงท่าทางเป็นเสือ โดยให้สมาชิกยกมือทั้งสองขึ้นแค่หน้าอกหรือไหล่ กางมือชูนิ้วมือไว้ แล้วร้องโฮก
- แสดงท่าทางเป็นปืน โดยให้สมาชิกทำท่ายิงปืน โดยกำมือไว้แล้วชี้นิ้วชี้และนิ้วกลางไปข้างหน้า ให้นิ้วติดกันเหมือนปืน แล้วร้องโป้ง

2.3 การตัดสินใจการเล่นเกมมีดังนี้คือ คนชนะปืน ปืนชนะเสือ และเสือชนะคน จะชนะได้ ก็ต่อเมื่อผู้เล่นทั้งกลุ่มแสดงท่าทางที่ชนะเหมือนกันและพร้อมเพรียงกัน ถ้าแสดงท่าทางไม่พร้อมเพรียงกันไม่ถือว่าชนะ ให้ทั้งสองกลุ่มเล่นครั้งต่อไปจนครบ 5 ครั้ง ถ้ากลุ่มใดได้คะแนนมากที่สุดถือว่าเป็นกลุ่มที่ชนะ

3. เมื่อเล่นเกมจบแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
   - แต่ละกลุ่มมีวิธีการในการเล่นเกมอย่างไร
   - หัวหน้ากลุ่มมีวิธีการในการนำกลุ่มเล่นเกมอย่างไร
   - ก่อนการเล่นเกมและเมื่อพบปัญหาในการเล่นเกม แต่ละกลุ่มทำอย่างไร
   - การที่ต่างคนต่างเล่นโดยไม่ปรึกษาหารือกันทำให้เกิดผลอย่างไร
   - ถ้าแต่ละกลุ่มปรึกษาหารือกันก่อนการเล่นและเมื่อพบปัญหาในการเล่นเกมก็ร่วมประชุมกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จะทำให้เกิดผลอย่างไร
   - ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล 1. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

2. สังเกตจากการเล่นเกมของสมาชิก

ครั้งที่ 3

สวนสัตว์แสนสนุก

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกจัดการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงาน

อุปกรณ์
1. ดินน้ำมันก้อนใหญ่ 10 ก้อน
2. ไม้อัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 12" × 12" 1 แผ่น

กิจกรรม
1. ผู้ดำเนินการมอบดินน้ำมันและไม้อัดให้กลุ่ม แล้วชี้แจงว่า "กิจกรรมนี้ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันปั้นดินน้ำมันเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ เท่าที่สมาชิกจะทำได้แล้วนำมาจัดวางบนไม้อัดให้สวยงาม และจัดตกแต่งให้เหมือนสวนสัตว์ตามจินตนาการ"
2. ให้เลือกหัวหน้ากลุ่ม 1 คน เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมนี้ และก่อนที่จะลงมือทำให้เวลา 10 นาที เพื่อประชุมปรึกษาหารือวางแผนการทำงานกันดังนี้คือ
   - จะปั้นสัตว์อะไรบ้าง
   - จะสร้างสวนสัตว์ให้มีลักษณะอย่างไร
   - แบ่งงานกันว่าใครจะทำอะไรบ้าง
3. เมื่อสมาชิกประชุมปรึกษาหารือวางแผนการทำงานกันแล้ว จึงให้ทำงานจนเสร็จเรียบร้อยภายในเวลา 20 นาที
4. ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
   - หัวหน้ากลุ่มมีวิธีการทำงานอย่างไร
   - สมาชิกรู้สึกอย่างไรเมื่อมีโอกาสประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงาน
   - ถ้าหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้สั่งงานโดยไม่ให้มีการประชุมปรึกษาหารือกันสมาชิกจะรู้สึกอย่างไร
   - ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
5. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล
1. สังเกตจากการทำงานของสมาชิก
2. สังเกตจากการร่วมอภิปรายของสมาชิก

ครั้งที่ 4

แต่งนิทานและเล่นละคร

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกจัดการประชุมปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาในการทำงานได้

อุปกรณ์ 1. ภาพตัวละครคือ ตา ยาย แมวแก่ เด็กหญิง และสุนัขจิ้งจอก

2. อุปกรณ์ประกอบการเล่นละครคือ ผ้าขาวม้า กระป๋องตักน้ำ กล่องกระดาษขนาดใหญ่ เชือกผูกของ จาน ช้อน และกระเป๋านักเรียน

กิจกรรม 1. ผู้ดำเนินการให้สมาชิกดูภาพตัวละครทั้ง 5 ตัว คือ ตา ยาย แมวแก่ เด็กหญิง และสุนัขจิ้งจอก ให้สมาชิกนำตัวละครที่กำหนดให้มาแต่งเป็นนิทาน 1 เรื่อง เพื่อนำไปแสดงละคร ให้เลือกหัวหน้ากลุ่ม 1 คน เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมครั้งนี้

2. เมื่อกลุ่มแต่งนิทานเสร็จแล้ว ผู้ดำเนินการมอบอุปกรณ์ประกอบการเล่นละครคือ ผ้าขาวม้า กระป๋องตักน้ำ กล่องกระดาษขนาดใหญ่ เชือกผูกของ จาน ช้อน และกระเป๋านักเรียน และกำหนดให้กลุ่มนำอุปกรณ์ดังกล่าวไปใช้ประกอบการแสดงละครให้ครบทุกชิ้น ถ้าจำเป็นต้องดัดแปลงนิทานที่แต่งแล้ว ก็อนุญาตให้ทำได้

3. เมื่อกลุ่มทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

- กลุ่มมีขั้นตอนในการทำกิจกรรมอย่างไร
- ในการทำงานมีปัญหาอะไรบ้าง
- เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแล้ว หัวหน้าและสมาชิกแก้ปัญหาอย่างไร
- การแก้ปัญหาโดยหัวหน้าเพียงคนเดียวกับการแก้ปัญหาโดยกลุ่มปรึกษาหารือกันในกลุ่มมีผลแตกต่างกันอย่างไร
- ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล 1. สังเกตจากการทำงานของสมาชิก

2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

ครั้งที่ 5

ตาบอด

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น

อุปกรณ์
- ผ้าปิดตา 4 ผืน
- กระดาษวาดรูปและสีเมจิก
- แผ่นไม้หรือกระดาษแข็ง ขนาด 12" × 12" ตัดเป็นรูปดังภาพ

กิจกรรม
1. แบ่งสมาชิกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน กลุ่มหนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ อีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้สังเกตการณ์
2. ปิดตาผู้ปฏิบัติทั้ง 4 คน แล้วผู้ดำเนินการนำแผ่นกระดาษแข็งที่เตรียมไว้ ส่งให้ผู้ปฏิบัติคลำคนละ 1 มุม โดยไม่ให้ซ้ำกันจนครบ 4 มุม
3. นำแผ่นกระดาษแข็งออกไปเก็บไว้
4. เอาผ้าปิดตาออก แจกกระดาษและสีเมจิก ให้ผู้ปฏิบัติแต่ละคนเขียนภาพแผ่นกระดาษที่ตนคลำ ผู้ดำเนินการเก็บภาพนั้นไว้
5. ให้ผู้ปฏิบัติทั้ง 4 คนประชุมกัน ให้เลือกหัวหน้า 1 คน เป็นผู้นำในการประชุมครั้งนี้ ให้ผู้ปฏิบัติร่วมกันเขียนภาพแผ่นกระดาษที่ตนคลำอีกครั้งหนึ่ง
6. นำภาพของแต่ละคน และของกลุ่มติดบนกระดานดำ
7. นำแผ่นกระดาษแข็งมาให้ดู
8. ผู้ดำเนินการถามผู้สังเกตการณ์เกี่ยวกับบรรยากาศและวิธีการในการทำงานเป็นอย่างไร
9. ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
   - เมื่อถูกปิดตาแล้วให้คลำแผ่นกระดาษ แต่ละคนรู้สึกหรือคิดอย่างไร

- เมื่อต่างคนต่างวาดภาพ ทำไมภาพจึงแตกต่างกัน ทั้งที่คลำแผ่นกระดาษแผ่นเดียวกัน
- ภาพที่วาดตามความคิดของคนคนเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกอื่นแสดงความคิดเห็นมีลักษณะอย่างไร แตกต่างจากภาพของกลุ่มอย่างไร
- หัวหน้ากลุ่มมีวิธีการทำงานอย่างไร
- ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การประเมินผล 1. สังเกตจากการอภิปรายของสมาชิก

2. สังเกตจากการทำงานของสมาชิก

ครั้งที่ 6
ผู้ใหญ่ลี

จุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกให้สมาชิกเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

อุปกรณ์ เอกสารที่แจกให้ผู้แสดงบทบาทสมมติ

กิจกรรม
1. ผู้ดำเนินการทบทวนถึงความสำคัญของการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น และชี้แจงกับสมาชิกว่า "กิจกรรมที่กลุ่มจะทำต่อไปนี้เป็นการแสดงบทบาทสมมติ ผู้แสดงจะได้รับเอกสารที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะแสดงและบทบาทของตนเอง ให้แสดงตามบทนั้น และใช้คำพูดเพิ่มเติมได้ถ้าไม่ขัดกับบทที่กำหนดให้"
2. หาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง
3. ผู้ดำเนินการแจกเอกสารให้ผู้แสดงอ่านและเตรียมตัวแสดง ให้เวลาประมาณ 15 นาที
4. ให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทของตน สมาชิกที่ไม่ได้แสดงให้ตั้งใจสังเกตพฤติกรรมของผู้แสดง
5. เมื่อแสดงจบแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกทั้งหมดร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
   - ผู้ใหญ่ลีเป็นผู้นำที่มีลักษณะอย่างไร
   - ผู้ใหญ่ลีทำอย่างไร เมื่อสมาชิกบางคนพูดมากเกินไปหรือแย่งผู้อื่นพูด
   - ผู้ใหญ่ลีทำอย่างไร เมื่อสมาชิกบางคนไม่พูดเลย
   - การเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้แสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกันทำได้อย่างไรบ้าง
   - ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
6. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล
1. สังเกตจากการแสดงของสมาชิก
2. สังเกตจากการอภิปรายของสมาชิก

เอกสารที่แจกให้ผู้แสดงบทบาทสมมติ

ผู้ใหญ่ลีเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลหนองบัวใหญ่ และเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านด้วย คณะกรรมการหมู่บ้านมีทั้งหมด 6 คน คือ ผู้ใหญ่ลี ดำ แดง เขียว ขาว และเข่ง ผู้ใหญ่ลีเป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย เมื่อจะทำการใดมักจะประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการหมู่บ้านและลูกบ้านเสมอ การประชุมครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายคือผู้ใหญ่ลีต้องการปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้านว่า ทางอำเภอส่งหมู่บ้านหมู่ที่ 1 เข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น จึงควรจะพัฒนาหมู่บ้านในด้านใดบ้าง และคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละคนรับผิดชอบเรื่องใด ผู้ใหญ่ลีเปิดโอกาสให้กรรมการทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ แต่ดำซึ่งเป็นกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นคนช่างพูด และมักจะแย่งคนอื่นพูดแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ ผู้ใหญ่ลีเห็นว่าดำเป็นคนที่มีความคิดดี ๆ จึงเปิดโอกาสให้พูดจนจบเรื่องหนึ่ง แล้วสรุปและให้กรรมการคนอื่นได้พูดบ้าง แดงเป็นกรรมการอีกคนหนึ่งที่กล้าแสดงความคิดเห็นเช่นเดียวกับดำ แต่เขาจะรอให้ผู้อื่นพูดจนจบเรื่อง แล้วจึงแสดงความคิดเห็นของตนเอง เมื่อพูดพอสมควรแล้วก็หยุดให้ผู้อื่นพูดบ้าง เขียวและขาวเป็นกรรมการไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะไม่แน่ใจว่าความคิดเห็นของตนเองจะได้รับการยอมรับหรือไม่ จึงนั่งเฉยเสียไม่พูดอะไร จนกระทั่งผู้ใหญ่ลีซักถามและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเขาจึงยอมพูด ส่วนเข่งเป็นคนที่พูดช้า พูดไม่ค่อยทันผู้อื่นจึงไม่ยอมพูดเช่นกัน ผู้ใหญ่ลีต้องขอให้แสดงความคิดเห็นเขาจึงยอมพูด เมื่อกรรมการทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงกันแล้ว ผู้ใหญ่ลีจึงสรุปว่าใครเสนอเรื่องอะไรและจะรับผิดชอบเรื่องใดบ้าง กรรมการทุกคนมีความพึงพอใจและตั้งใจว่าจะทำงานที่ได้ร่วมกันวางแผนนี้อย่างดีที่สุด เพราะเขาได้มีส่วนร่วมในการวางแผนครั้งนี้ด้วย

บทบาทของผู้ใหญ่ลี

ฉันชื่อลี ชาวบ้านเรียกว่าผู้ใหญ่ลี ฉันเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลหนองบัวใหญ่และเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านด้วย หมู่บ้านของฉันได้รับคัดเลือกจากอำเภอให้เข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น ฉันจึงนำเรื่องนี้มาประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านให้กรรมการแต่ละคนเสนอว่าควรพัฒนาในเรื่องใดและใครจะอาสารับผิดชอบเรื่องใด มีกรรมการบางคนช่างพูดและแย่งพูดเพียงคนเดียว ไม่เปิดโอกาสให้กรรมการคนอื่นได้พูดเลย ฉันจึงให้เขาพูดจนจบตอนหนึ่งหรือเรื่องหนึ่งก่อนแล้วสรุปว่า "ที่ดำพูดมาก็เป็นความคิดที่ดี ฉันคิดว่ากรรมการคนอื่นก็มีความคิดดี ๆ เหมือนกัน แล้วแดงล่ะมี

มีความคิดเห็นอย่างไรบ้างฯ เมื่อแดงพูดจบแล้วถ้าดำต้องการแสดงความคิดเห็นอีกก็เปิดโอกาสให้เขาพูดจนจบอีกเรื่องหนึ่ง ฉันสังเกตเห็นว่ากรรมการ 3 คน คือ เขียว ขาว และเข่งนั่งเฉย ไม่แสดงความคิดเห็นเลย ฉันจึงพูดว่า "ในเรื่องนี้เขียวมีความคิดเห็นอะไรที่จะเสนอหรือไม่" หรือ "ขาวก็คงมีความคิดเห็นที่จะเสนอบ้าง พูดให้คนอื่นรู้บ้างคงจะดีนะ" หรือ "เราฟังความคิดเห็นกรรมการมาหลายคนแล้ว อยากฟังความคิดเห็นของคนที่นั่งเงียบ ๆ อยู่บ้าง หรือ ใครมีความคิดเห็นอะไรอีกเสนอมาได้เลย" หรือ "ใครมีอะไรจะเสนออีกไหม" เมื่อไม่มีใครเสนอความคิดเห็นแล้ว ประธานจึงสรุปเรื่องที่เสนอมาในการประชุมครั้งนี้ว่ามีใครเสนอเรื่องอะไรและรับผิดชอบเรื่องใดบ้าง

บทบาทของดำ

ฉันชื่อดำ ฉันเป็นคนที่ชอบแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ไม่สนใจว่าใครต้องการพูดหรือไม่ ถ้าฉันแย่งพูดได้ฉันก็แย่งพูดก่อน ถ้าผู้ใหญ่ลีถามความคิดเห็นของกรรมการหมู่บ้านคนอื่น ฉันจึงจะหยุดพูดและให้คนอื่นได้พูดบ้าง เมื่อกรรมการคนอื่นพูดจบแล้วและไม่มีใครพูดฉันก็จะพูดอีก เรื่องที่ฉันเสนอในการพูดครั้งที่ 1 คือเสนอให้มีการทำรั้วบ้านทุกบ้าน เพราะทำให้หมู่บ้านสวยงามป้องกันขโมยได้ และยังเป็นที่ปลูกผักสวนครัว แซ่นต้นกระถินหรือตำลึงได้อีกด้วย ฉันขอรับหน้าที่ในการส่งเสริมให้ชาวบ้านทุกคนทำรั้ว โดยจะทำที่บ้านของฉันเป็นตัวอย่างก่อน เรื่องที่ฉันจะเสนอต่อไปคือการขุดบ่อเลี้ยงปลาเป็นอาชีพรอง นอกจากทำนา ทำให้มีปลารับประทานและเพิ่มพูนรายได้อีกด้วย ถ้ามีโอกาสอีกฉันจะพูดเรื่องการซ่อมแซมถนนที่ชำรุดมากแล้ว โดยการร่วมมือร่วมใจกันทำคนละเล็กละน้อยก็จะช่วยให้ถนนที่ผ่านหมู่บ้านมีสภาพดีขึ้น

บทบาทของแดง

ฉันชื่อแดง ฉันเป็นคนที่กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น แต่ฉันให้คนอื่นพูดจนจบเสียก่อน ฉันจึงแสดงความคิดเห็น ฉันเสนอความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมให้มีการทำส้วมซึมทุกบ้านเพราะทำให้สะอาดและป้องกันการเผยแพร่เชื้อโรค ชาวบ้านบางคนถ่ายอุจจาระในสวนหรือในไร่นาทำให้สกปรกหรือไม่สะดวก เช่นเวลาฝนตกหรือตอนกลางคืนก็จะออกไปทุ่งไม่ได้ ฉันรับอาสาจะดูแลและส่งเสริมในเรื่องนี้ หลังจากขายข้าวแล้วคงพอจะมีเงินซื้ออุปกรณ์ทำส้วมซึมได้

บทบาทของเขียว

ฉันชื่อเขียว ฉันเป็นคนที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะเกรงว่าความคิดเห็นของฉันจะไม่ดี ไม่มีใครยอมรับ ฉันจึงนั่งเฉยไม่ยอมพูดอะไร จนกระทั่งผู้ใหญ่ลีเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น โดยการพูดว่า "ใครมีความคิดเห็นอย่างไรอีกบ้าง เสนอมาได้เลย" ฉันจึงเสนอว่าควรให้มีศาลา อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ทำศาลาจากไม้ไผ่มุงหลังคาด้วยหญ้าคา และขอรับบริจาคจากชาวบ้าน ทุกบ้านคนละเล็กละน้อยเพื่อเป็นกองทุนซื้อหนังสือพิมพ์ ชาวบ้านจะได้อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันทำให้ ความรู้กว้างขวาง และเป็นการฝึกอ่านหนังสืออยู่เสมอ ทำให้ไม่ลืมการอ่านหนังสืออีกด้วย ฉันรับ อาสาดูแลเรื่องนี้เอง

บทบาทของเข่ง

ฉันชื่อเข่ง ฉันเป็นคนที่พูดช้า พูดไม่ทันคนอื่น จึงนั่งเฉยเสีย ไม่แสดงความคิดเห็นอะไร จนผู้ใหญ่ลีเปิดโอกาสให้พูดว่า "เราฟังความคิดเห็นของหลายคนแล้ว เราต้องการจะฟังความคิดเห็น ของคนที่ยังไม่ได้พูดบ้าง" ฉันจึงเสนอความคิดเห็นของฉันว่าควรส่งเสริมให้ทุกบ้านปลูกพืชผักสวนครัว เพราะจะทำให้ประหยัดรายจ่าย และอาจมีรายได้เพิ่มขึ้นอีก นอกจากนี้ผักที่ปลูกเองยังสดน่ารับประทาน และไม่มียาฆ่าแมลงอีกด้วย ฉันรับอาสาจะทำเป็นตัวอย่างในเรื่องนี้ เพราะตอนนี้ฉันก็มีผักอยู่หลาย แปลงแล้ว

ครั้งที่ 7

ของขวัญจากใจ

จุดประสงค์ เพื่อให้สมาชิกเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

อุปกรณ์ กล่องของขวัญ 1 กล่อง

กิจกรรม 1. ผู้ดำเนินการนำกล่องของขวัญมาวางบนโต๊ะแล้วกล่าวว่า "สมมติว่าอาทิตย์หน้าเป็นวันขึ้นปีใหม่ ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่าควรจะหาของสิ่งใดเป็นของขวัญให้ครูประจำชั้น โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรเป็นสิ่งของที่มีประโยชน์และราคาไม่แพง"

2. ให้กลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่มหนึ่งคน เป็นผู้นำในการอภิปรายนี้

3. เมื่อกลุ่มเลือกของขวัญได้แล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

- บรรยากาศในการทำงานกลุ่มเป็นอย่างไร
- มีสมาชิกที่ไม่แสดงความคิดเห็นบ้างหรือไม่ และหัวหน้ากลุ่มทำอย่างไรเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีโอกาสแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน
- มีสมาชิกที่ผูกขาดการพูดเพียงคนเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกอื่นได้พูดบ้างหรือไม่ และหัวหน้ากลุ่มแก้ปัญหานี้อย่างไร
- ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ผู้ดำเนินการสรุปและอธิบายเพิ่มเติม

การประเมินผล สังเกตจากการอภิปรายของสมาชิก

ครั้งที่ 8

ตาวิเศษ

จุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น

อุปกรณ์ เอกสารที่แจกให้หัวหน้ากลุ่มและสมาชิก

กิจกรรม

1. ผู้ดำเนินการชี้แจงกับสมาชิกว่า สมมติว่านักเรียนทั้ง 8 คนเป็นคณะกรรมการตาวิเศษ มีหน้าที่ดูแลความสะอาดของโรงเรียน ตอนนี้เห็นว่าโรงเรียนของเราสกปรกมาก คณะกรรมการจึงประชุมกันเพื่ออภิปรายว่า "ทำอย่างไรโรงเรียนของเราจึงจะสะอาดขึ้น" ให้เวลาทำกิจกรรมนี้ 30 นาที
2. ให้เลือกหัวหน้ากลุ่ม 1 คน เลขานุการผู้จดบันทึก 1 คน
3. หัวหน้ากลุ่มและสมาชิกบางคนจะได้รับคำแนะนำซึ่งเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของตนในการอภิปรายครั้งนี้
4. ผู้ดำเนินการชี้แจงบทบาทให้สมาชิกแต่ละคนเข้าใจว่าควรสวมบทบาทอย่างไรโดยไม่ให้สมาชิกคนอื่นทราบ
5. เมื่อกลุ่มทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
   - บรรยากาศในการทำงานเป็นอย่างไร
   - ในการทำงานมีปัญหาอะไรหรือไม่
   - หัวหน้ากลุ่มให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นอย่างไรบ้าง
   - ข้อคิดเห็นที่ได้จากกิจกรรมนี้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
6. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ข้อเสนอแนะของหัวหน้ากลุ่ม
2. สังเกตจากการอภิปรายของสมาชิก

บทบาทของหัวหน้ากลุ่ม

1. เป็นผู้นำการอภิปรายโดยการแจ้งหัวข้อเรื่องให้สมาชิกทราบ และเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

2. เมื่อสมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็นแล้ว ผู้นำจึงแสดงความคิดเห็นเช่นให้ข้อเสนอแนะด้านวิธีการต่าง ๆ

3. ถ้ามีการพูดเวกวนหรือพูดนอกเรื่องไม่เกี่ยวกับหัวข้ออภิปราย ผู้นำควรพูดว่า "ฉันคิดว่าเรื่องที่เธอกำลังพูดอยู่นี้ ไม่เกี่ยวกับหัวข้อที่เราอภิปรายกัน เรามาพูดเกี่ยวกับเรื่องการรักษาความสะอาดจะดีกว่า"

4. ถ้าสมาชิกถกเถียงกันในประเด็นเล็กน้อยนานเกินไป ให้สรุปประเด็นนั้นและนำเรื่องอื่นมาพูดต่อไป เช่น "ที่เราพูดกันมาสรุปว่า ทุกคนก็ต้องการให้โรงเรียนของเราสะอาด แต่ไม่ทราบจะทำอย่างไรให้คนอื่นร่วมมือด้วย"

5. ถ้าสมาชิกนั่งเงียบไม่ยอมอภิปราย แต่การอภิปรายยังไม่ยุติ ผู้นำควรถามว่า "ใครมีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง" หรือเสนอความคิดเห็นของตนแล้วถามสมาชิกว่า "ฉันมีความคิดเห็นอย่างนี้ สมาชิกคนอื่นคิดว่าเป็นอย่างไรบ้าง" เพื่อให้การอภิปรายดำเนินไปโดยไม่หยุดชงัก

6. การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำกลุ่ม ไม่ควรพูดในลักษณะเป็นคำสั่ง หรือเชิงบังคับ แต่ควรเสนอเป็นความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่มีเหตุผลให้กลุ่มพิจารณา

บทบาทของสมาชิกคนที่ 1 และคนที่ 2

เมื่อหัวหน้าแจ้งหัวข้อให้ทราบว่าวันนี้จะประชุมเรื่องเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของโรงเรียน ฉันจะชวนสมาชิกอีกคนหนึ่งคุยเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสะอาด เช่น เรื่องการไปทัศนศึกษาที่กรุงเทพมหานครตอนปิดเทอมว่าควรจะไปที่ไหนบ้าง และเรื่องการเมารถของนักเรียนที่เกิดขึ้นเสมอเมื่อเดินทางไกล เมื่อหัวหน้าพูดว่า "ฉันคิดว่าเรื่องที่เธอกำลังพูดอยู่นี้ ไม่เกี่ยวกับหัวข้อที่เราอภิปรายกัน เรามาพูดเรื่องการรักษาความสะอาดจะดีกว่า" ฉันจึงหยุดพูดนอกเรื่อง และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของโรงเรียนตามความคิดเห็นของฉันเองต่อไป

บทบาทของสมาชิกคนที่ 3 และคนที่ 4

เมื่อสมาชิกคนอื่น ๆ พูดไปได้สัก 2 – 3 คนแล้ว ฉันกับเพื่อนอีก 1 คนจะถกเถียงกันว่า "เราจะมีวิธีบังคับให้คนอื่นช่วยรักษาความสะอาดได้อย่างไร เพราะคณะกรรมการตาวิเศษไม่มีอำนาจลงโทษใคร คงจะไม่มีใครเชื่อฟังและปฏิบัติตาม" เพื่อนอีกคนหนึ่งจะแย้งว่า "ถ้าเช่นนั้นควรจะลาออกเสียดีกว่า เพราะถ้าไม่มีอำนาจจะบังคับใคร การจะมาประชุมอภิปรายอย่างนี้ก็เสียเวลาเปล่า แต่ฉันคิดว่าเราน่าจะมีวิธีการจะชักจูงใจนักเรียนคนอื่นได้ โดยไม่ต้องบังคับ" จะถกเถียงกันอยู่อย่างนี้ จนหัวหน้าสรุปให้และเสนอความคิดเห็นของหัวหน้าเอง ฉันจึงหยุดพูด

บทบาทของสมาชิกคนที่ 5, 6, 7

ฉันนั่งนิ่งไม่ยอมพูดอะไร จนกว่าผู้นำจะพูดว่า "ใครมีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง" หรือเมื่อผู้นำแสดงความคิดเห็นของตนแล้วถามสมาชิกว่า "ฉันมีความคิดเห็นอย่างนี้ สมาชิกคนอื่นคิดว่าเป็นอย่างไรบ้าง" ฉันจึงแสดงความคิดเห็นของฉันเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของโรงเรียนตามที่ได้คิดไว้

ครั้งที่ 9

นิทานสามัคคี

จุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น

อุปกรณ์ ข้อความในนิทานตัดเป็นส่วน ๆ 16 ส่วน

กิจกรรม

1. ผู้ดำเนินการแจกข้อความให้สมาชิกทุกคนคนละ 2 ข้อความ แล้วชี้แจงกับสมาชิกว่า "ข้อความที่สมาชิกแต่ละคนได้รับนั้น ถ้านำมาเรียงกันให้ถูกต้อง จะเป็นนิทาน 1 เรื่อง ให้สมาชิกแต่ละคนแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะจากข้อมูลที่ตนได้รับ เพื่อจัดลำดับว่าข้อความของตนให้สมาชิกอื่นอ่าน แต่สามารถพูดหรืออ่านให้สมาชิกอื่นฟังได้ ให้เวลาในการทำกิจกรรมนี้ 20 นาที
2. ให้กลุ่มเลือกหัวหน้า 1 คน เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมในครั้งนี้ เลือกเลขานุการ 1 คน เป็นผู้จดบันทึก และเลือกผู้รายงาน 1 คน เพื่อทำหน้าที่อ่านนิทานที่เรียบเรียงแล้ว
3. หัวหน้ากลุ่มจะได้รับแจกข้อความเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น และได้รับ "ข้อมูลพิเศษ" 1 ฉบับ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับนิทานเรื่องนี้โดยสรุป ผู้นำสามารถแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ และสรุป เมื่อกลุ่มมีปัญหาในการทำงานโดยอาศัยข้อมูลพิเศษนี้
4. เมื่อกลุ่มทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
   - กลุ่มมีวิธีการทำงานอย่างไร
   - หัวหน้ากลุ่มมีวิธีการทำงานอย่างไร
   - ถ้าสมาชิกคนใดคนหนึ่งไม่แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลของตนจะมีผลต่องานของกลุ่มอย่างไร
   - การที่หัวหน้าให้ข้อมูล หรือข้อเสนอแนะเมื่อถึงคราวจำเป็นมีประโยชน์ต่อกลุ่มอย่างไร

- การให้ข้อมูล หรือให้ข้อเสนอแนะของหัวหน้าควรทำอย่างไร
- ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

5. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล 1. สังเกตจากการให้ข้อเสนอแนะของหัวหน้ากลุ่ม

2. สังเกตจากการอภิปรายของสมาชิก

นิทานที่แจกให้แบ่งเป็น 16 ส่วน

อ้วนและผอมเป็นเพื่อนกัน คนหนึ่งอ้วนมาก คนหนึ่งผอมมาก เจ้าอ้วนนั้นกินทั้งวัน และเจ้าผอมก็นอนทั้งวัน พ่อแม่ของคนทั้งสองเบื่อลูกชายของตัวเองมาก

วันหนึ่งพ่อของผอมก็ใช้ให้ผอมไปหาปลาในทะเล แต่ผอมก็นอนหลับอย่างเดียว จนปลาถูกผู้อื่นขโมยไปหมด พ่อของผอมโกรธมาก

"คืนเดียวนี้ เจ้าลูกขี้เกียจ ไปไหนก็ไป ข้าเบื่อที่จะเลี้ยงเจ้าแล้ว" พ่อของผอมไล่ออกจากบ้าน ผอมคลานออกมาจากบ้านอย่างเชื่องช้า

ที่บ้านของอ้วน อ้วนกำลังหาของกินในบ้านกินอย่างหิวกระหายจนหมด เมื่อแม่ของอ้วนกลับมาบ้านก็มองหาอาหาร ไม่เห็นมีอะไรเหลืออยู่เลย ก็โกรธและรู้ว่าต้องเป็นอ้วนแน่ ๆ

"ไปนะ เจ้าลูกตะกละ มีอะไรก็กินหมด อย่างนี้เลี้ยงไม่ได้" เจ้าอ้วนเดินออกจากบ้านในมือยังถือกล้วยมาอีกหนึ่งหวี

อ้วนกับผอมเดินมาเจอกันระหว่างทาง ต่างคนต่างก็เล่าเรื่องตัวเองให้ฟัง แล้วก็ร้องไห้

"ฮือ ฮือ ทีนี้ ข้าจะหาของกินได้จากที่ไหน" เจ้าอ้วนคร่ำครวญ

"โฮ โฮ ข้าก็เหมือนกัน แล้วข้าจะไปนอนที่ไหน" เจ้าผอมร้องบ้าง

ทั้งสองเดินกอดคอร้องไห้ไปตามทาง แล้วก็ปรึกษาหารือกันว่าจะล่องเรือออกผจญภัยไปเรื่อย ๆ

เมื่อลอยเรือออกไปแล้ว อ้วนก็ถามผอมว่า "ผอม เจ้าบังคับเรือได้หรือเปล่า" "เปล่า ข้าบังคับเรือไม่เป็น แล้วเจ้าล่ะเป็นหรือเปล่า" อ้วนตอบว่า "ข้าก็ไม่เป็นเหมือนกัน ตายล่ะเราทั้งสองคนต้องอดตายแน่ ๆ เลย"

ขณะที่ทั้งสองคนจวนจะไปไม่ไหว ก็เห็นเรือใบลำหนึ่งแล่นตรงมา ทั้งคู่ดีใจลุกขึ้นโยกโยกมีเสียงดัง ปัง! ปัง! มาแทน

"ข้าคือโจรสลัดดำ แห่งทะเลตะวันออก เจ้าอย่าได้คิดหนี" อ้วนกับผอมตกใจจนตัวสั่น เมื่อเห็นโจรสลัดตาเดียวขึ้นมาบนเรือ แต่ทั้งสองคนไม่มีสมบัติอะไรที่จะให้โจรสลัด โจรจึงจะฆ่าทิ้ง

"อย่าฆ่าพวกเราเลย เรายอมรับใช้พวกท่าน" ทั้งสองอ้อนวอน โจรสลัดเลยเอาตัวอ้วนกับผอมไปรับใช้ที่เกาะกลางทะเล อ้วนเป็นคนกินเก่ง เขาจึงค่อย ๆ กินอาหารของโจรสลัดเกือบหมด และผอมก็นอนทั้งวัน จนเจ้าโจรสลัดโกรธมาก

"เจ้าอ้วน เจ้าผอม เจ้าจะต้องออกไปช่วยปลัน ไม่อย่างนั้นข้าอาจจะฆ่าเจ้าได้" โจรสลัดขู่

แต่เจ้าอ้วนก็กินอาหารที่เตรียมไว้เป็นเสบียงจนหมด พวกลูกน้องโจรสลัดอดอาหารไม่มีแรงปลัน เจ้าผอมซึ่งต้องเป็นคนสังเกตการณ์ก็หลับจนไม่รู้ว่ามีเรือผ่านไปกี่ลำ หัวหน้าโจรจึงไล่ทั้งสองคนออกจากเกาะ

อ้วนกับผอมเศร้าสร้อย ทั้งสองเดินไปพบแหล่งที่ซ่อนทรัพย์สมบัติของโจรสลัด ทั้งสองดีใจแต่ไม่รู้ว่าจะเอาทรัพย์สมบัติเหล่านั้นไปอย่างไร เจ้าหัวหน้าโจรจึงจะไม่เห็น ทั้งสองช่วยกันหาทาง ในที่สุดก็นึกได้

"เราต้องเข้าไปหาโจรสลัดอีกครั้งหนึ่ง ทำให้มันสงสารเรา"

อ้วนกับผอมจึงกลับไปหาโจรสลัดและอ้วนอ้อนวอนให้รับไว้รับใช้อีกครั้ง พวกเขารับปากจะไม่กินอาหารมากและนอนหลับอีกต่อไป โจรสลัดเลยให้ทั้งคู่ไปเป็นพ่อครัวทำอาหาร

"อ้วน ข้าไม่ได้นอนเลย" ผอมบ่น

"ข้าก็เหมือนกันไม่ได้กินเลย" อ้วนบอก

ทั้งคู่ต้องทำครัวให้โจรสลัดกิน และคิดหาทางเอาสมบัติไปด้วย อ้วนและผอมโดนใช้ทำงานหนักจนกลายเป็นคนใหม่ ไม่ขี้เกียจและกินจุเหมือนเดิม

วันหนึ่งจอมโจรสลัดอยากจะกินแตงกวาและกะหล่ำปลี จึงบอกคนทั้งสองให้ไปเก็บแตงกวาและกะหล่ำปลีที่ปลูกไว้ อ้วนกับผอมเก็บผักไปก็คิดหาทางหนีไปด้วย

"ข้านึกได้แล้ว" ทั้งสองร้องขึ้นพร้อม ๆ กัน ทั้งสองค่อยกระซิบแผนการณ์ของตัวเอง ในตอนกลางคืนทั้งสองคนแอบไปยังที่ซึ่งโจรสลัดได้ซ่อนสมบัติไว้ แล้วเลือกเอาของมีค่าเหล่านั้นมาแอบไว้ในห้องครัว แล้วจัดการควักไส้แตงกวาและกะหล่ำปลี เอาเพชรพลอยใส่ลงไป แล้วนำกลับไปวางไว้ที่ร่องผักตามเดิม

เมื่อโจรสลัดออกเรือไปปล้น อ้วนกับผอมก็เข้าไปหาและบอกกับโจรว่า เขาต้องการกลับไปเยี่ยมพ่อแม่บ้าง โจรสลัดเห็นใจที่อ้วนผอมรับใช้มานาน ก็อนุญาต แต่มีข้อแม้ว่า ทั้งสองคนจะต้องไม่หยิบสมบัติล้ำค่าบนเกาะไป

"ข้าขอเพียงแตงกวากับกะหล่ำปลีไปฝากพ่อแม่ของข้าได้หรือเปล่า" อ้วนกับผอมถาม

"ฮ่าฮ่า ข้าอนุญาตให้เจ้าเอาผักไร้ค่านั่นไปได้"

อ้วนกับผอมรีบไปเก็บผักของตัวเองที่วางเอาไว้ ใส่เข่งแล้วกลับมาลงเรือ อ้วนกับผอมแยกกับพวกโจรสลัดพร้อมกับเข่งผัก กลับมาถึงบ้านตัวเอง บรรดาพ่อแม่ต่างก็ดีใจ แม้ว่าจะเคยโมโหลูกชายของตัวเอง

อ้วนและผอมเอาสมบัติที่ได้มาจากโจรให้พ่อแม่ของตัวเอง เขากลับกลายเป็นคนร่ำรวยในไม่ช้าและตั้งใจทำมาหากิน ไม่เกียจคร้านและกินจุเหมือนแต่ก่อนอีกเลย

ข้อมูลพิเศษของหัวหน้ากลุ่ม

อ้วนและผอมเป็นเพื่อนกัน อ้วนเป็นคนชอบกิน ส่วนผอมเป็นคนชอบนอน พ่อแม่ของคนทั้งสองเบื่อลูกชายของตัวเองมาก จึงไล่อ้วนและผอมออกจากบ้าน อ้วนและผอมมาพบกัน ทั้งสองปรึกษากันว่าจะล่องเรือผจญภัยไปเรื่อย ๆ เมื่อลอยเรือออกไปแล้ว เขาถูกโจรสลัดดำปล้น แต่ทั้งสองไม่มีสมบัติอะไรให้โจรสลัด โจรจึงจะฆ่าทิ้ง อ้วนและผอมขอเป็นคนรับใช้โจรสลัด แต่อ้วนกินเก่งและผอมก็นอนเก่ง จนโจรสลัดโกรธมาก บังคับให้ทั้งสองออกปล้น แต่เจ้าอ้วนกินอาหารที่เตรียมไว้เป็นเสบียงจนหมด เจ้าผอมก็หลับจนไม่รู้ว่ามีเรือผ่านไปกี่ลำ หัวหน้าโจรจึงไล่ทั้งสองคนออกจากเกาะ ทั้งสองเดินไปพบที่ซ่อนทรัพย์สมบัติของโจรสลัด จึงช่วยกันคิดหาทางนำสมบัติไปจากเกาะนั้น อ้วนและผอมจึงขอกลับไปรับใช้โจรสลัดอีก โจรสลัดจึงให้ทั้งคู่เป็นพ่อครัวทำอาหาร อ้วนและผอมทำงานหนักจนกลายเป็นคนใหม่ ไม่ขี้เกียจและกินจุเหมือนเดิม วันหนึ่งอ้วนและผอมไปเก็บแตงกวาและกะหล่ำปลีที่ปลูกไว้ เขาจึงนึกได้ว่าควรนำเอาเพชรพลอยมาใส่ไว้ในแตงกวาและกะหล่ำปลี แล้วนำไปวางไว้ที่ร่องผักตามเดิม แล้วอ้วนกับผอมก็ไปขอลากลับไปเยี่ยมพ่อแม่ โจรสลัดก็อนุญาต แต่มีข้อแม้ว่าทั้งสองจะต้องไม่หยิบของมีค่าบนเกาะไป อ้วนและผอมจึงขอนำแตงกวาและกะหล่ำปลีไปฝากพ่อแม่ โจรสลัดอนุญาต เมื่อกลับถึงบ้านเขากลับกลายเป็นคนร่ำรวยและตั้งใจทำมาหากิน ไม่เกียจคร้านและกินจุเหมือนแต่ก่อนอีกเลย

ครั้งที่ 10
เตรียมของไปเที่ยวเกาะ

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

อุปกรณ์
1. ภาพเกาะ
2. ภาพสิ่งของต่าง ๆ ที่กำหนดให้เลือกดังต่อไปนี้คือ
   - ข้าวห่อ
   - จาน
   - ช้อน
   - น้ำดื่ม
   - แก้วน้ำ
   - ร่มกันแดด
   - ห่วงยาง
   - ยาแก้ท้องเสีย
   - กางเกงขาสั้น
   - เสื่อ
   - ถุงพลาสติกหูหิ้ว

กิจกรรม
1. ผู้ดำเนินการติดภาพเกาะบนกระดานดำ แล้วชี้แจงว่า "นี่เป็นภาพเกาะเกาะหนึ่ง สมมติว่าวันเสาร์หน้าสมาชิกทั้ง 8 คน จะไปเที่ยวเกาะนี้ด้วยกันโดยไม่ค้างคืน ให้สมาชิกแต่ละคนเตรียมสิ่งของเพื่อไปเที่ยวเกาะนี้ โดยเลือกเพียง 6 ชิ้น จากสิ่งของที่กำหนดให้ เรียงลำดับจากสิ่งที่สำคัญมากที่สุดไปยังสิ่งที่สำคัญน้อยที่สุด พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบด้วย โดยเขียนลงในกระดาษที่แจกให้ โดยไม่ให้ปรึกษากัน แล้วนำกระดาษนั้นมาเก็บไว้ที่ผู้ดำเนินการ"
2. ให้สมาชิกประชุมอภิปรายร่วมกัน โดยเลือกหัวหน้ากลุ่ม 1 คน เป็นผู้นำในการอภิปรายครั้งนี้ เลือกเลขานุการ 1 คนเป็นผู้จดบันทึก และเลือกผู้รายงาน 1 คน เพื่อทำหน้าที่อ่านผลการอภิปรายครั้งนี้ วิธีตัดสินว่าสิ่งของใดควรจะเป็นสิ่งของที่สำคัญที่สุดให้พิจารณาครั้งละ 1 อย่างเรียงลำดับกันไป ให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนอย่างเต็มที่ สมาชิกที่แสดงความคิดเห็นของตนแล้ว สามารถเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองได้ถ้าเห็นว่าสมาชิกอื่นมีเหตุผลดีกว่า พยายามหาข้อสรุปหรือมติของกลุ่มด้วยเหตุผลและความคิดเห็นของคนส่วนมาก และใช้การยกมือเมื่อจำเป็นเท่านั้น

3. เมื่อได้มติของกลุ่มแล้ว ให้ผู้รายงานอ่านให้ทุกคนฟัง ผู้ดำเนินการแจกกระดาษที่สมาชิกแต่ละคนเขียนรายการสิ่งของที่ตนเองเลือกไว้ ให้สมาชิกเปรียบเทียบสิ่งของที่ตนเองเลือกกับสิ่งของที่กลุ่มเลือกว่าแตกต่างกันอย่างไร

4. ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

- ความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคนเหมือนกันหรือไม่
- สมาชิกรู้สึกอย่างไร เมื่อฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ขัดแย้งกับตน
- การตัดสินปัญหาโดยใช้มติของกลุ่มกับการตัดสินปัญหาโดยใช้ความคิดเห็นของบุคคลเพียงคนเดียวมีข้อดี ข้อเสียแตกต่างกันอย่างไร
- ถ้าผู้นำตัดสินปัญหาตามความคิดเห็นของตน จะมีผลต่อกลุ่มและสมาชิกอื่นอย่างไร
- ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การประเมินผล

1. สังเกตจากการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก
2. สังเกตจากการอภิปรายแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

ครั้งที่ 11

งานวันเด็ก

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

อุปกรณ์ แผนภูมิรายการการแข่งขันต่าง ๆ เช่น ฟุตบอล วิ่งวิบาก ชักเย่อ วิ่งกระสอบ ร้องเพลง คนล่าเสือ สังข์ทองตีคลี ปิดตาตีปี๊บ

กิจกรรม

1. ครูติดแผนภูมิแสดงรายการแข่งขันต่าง ๆ บนกระดานดำ แล้วชี้แจงว่า "สมมติว่าสมาชิกเป็นคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งได้รับมอบหมายให้ร่วมกันพิจารณาเลือกเกมหรือการแข่งขัน 5 ประเภทจากรายการที่กำหนดให้ เพื่อใช้แข่งขันในงานวันเด็กประจำปีนี้ มีข้อเสนอแนะว่าควรเป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน นักเรียนส่วนมากได้มีส่วนร่วม และแข่งขันเสร็จสิ้นภายในวันเดียว"
2. ให้กลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่ม 1 คน เป็นประธานในการอภิปราย การตัดสินใจเลือกแต่ละอย่างต้องได้รับการเห็นด้วยจากสมาชิกแต่ละคนก่อนที่จะกลายเป็นการตัดสินใจของกลุ่ม ดังนั้นสมาชิกทุกคนจึงควรแสดงความคิดเห็นของตนพร้อมเหตุผลก่อนที่จะลงมติ พยายามให้เป็นมติของคนส่วนมากโดยไม่ใช้วิธีการยกมือถ้าไม่จำเป็น
3. ให้เลือกเลขานุการ 1 คน เป็นผู้จดบันทึก และผู้รายงาน 1 คน เป็นผู้อ่านรายงานหน้าห้อง
4. เมื่อกลุ่มทำกิจกรรมนี้เสร็จแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
   - สมาชิกรู้สึกพอใจมติของกลุ่มหรือไม่ เพราะเหตุใด
   - หัวหน้ากลุ่มมีวิธีการทำงานอย่างไร
   - การลงมติโดยการอภิปรายก่อนและการลงมติโดยการยกมือใช้เสียงส่วนมากตัดสิน โดยไม่มีการอภิปรายก่อนแตกต่างกันอย่างไร
   - เมื่อได้มติของกลุ่มแล้ว ถ้าหัวหน้ากลุ่มไม่นำมติของกลุ่มไปใช้ แต่ทำตามความคิดของตนจะมีผลต่อสมาชิกและกลุ่มอย่างไร

- ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

5. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล 1. สังเกตจากการทำงานร่วมกันของสมาชิก

2. สังเกตจากการอภิปรายร่วมกัน

ครั้งที่ 12

รวมพลังความคิดประดิษฐ์สิ่งของ

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกฝึกความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

อุปกรณ์
1. กรรไกรตัดกระดาษ
2. เศษกระดาษสี หรือกระดาษห่อของขวัญ
3. กล่องยาสีฟันหรือกล่องกระดาษเล็ก ๆ
4. เชือกผูกของ
5. กาว
6. สีเมจิก

กิจกรรม
1. ผู้ดำเนินการแจกอุปกรณ์ให้กลุ่ม แล้วให้กลุ่มนำอุปกรณ์เหล่านั้นมาประดิษฐ์ให้เป็นของใช้ 1 อย่างที่มีประโยชน์ภายในเวลา 20 นาที ในการทำงานให้นำความรู้เกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยมาใช้ให้ครบทุกขั้นตอน โดยเลือกหัวหน้ากลุ่ม 1 คน เป็นผู้นำในการทำงานครั้งนี้
2. เมื่อสมาชิกร่วมกันทำงานเสร็จแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
   - กลุ่มมีขั้นตอนในการทำงานอย่างไร
   - หัวหน้ากลุ่มมีวิธีการทำงานอย่างไร
   - สมาชิกคิดว่าหัวหน้ากลุ่มได้นำความรู้เกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยมาใช้อย่างถูกต้องหรือไม่ อย่างไร
   - สมาชิกคิดว่าสามารถนำความรู้เกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยไปใช้ในสถานการณ์ใดบ้าง อย่างไร
   - ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้
3. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล
1. สังเกตจากการทำงานของสมาชิก
2. สังเกตจากการอภิปรายของสมาชิก

ปัจฉิมนิเทศ

จุดมุ่งหมาย เพื่อสรุปผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรม
1. ผู้ดำเนินการชี้แจงกับสมาชิกว่า "กิจกรรมนี้เป็นครั้งสุดท้ายของโครงการฝึกความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ให้สมาชิกแต่ละคนพูดถึงความรู้สึกของตนที่มีต่อการเข้าร่วมโครงการนี้ และแสดงความคิดเห็นของตนเองว่าการเข้าร่วมโครงการนี้ทำให้สมาชิกได้แง่คิดอะไรบ้าง หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปมากน้อยเพียงใด"
2. ผู้ดำเนินการสรุปเพิ่มเติมแล้วกล่าวคำอำลา ให้สมาชิกทุกคนจับมือกันเป็นวงกลมแล้วร้องเพลง "ลา"

การประเมินผล สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน

โปรแกรมการสอนแบบปกติ

ครั้งที่ 1

การปฐมนิเทศ

จุดมุ่งหมาย 1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการสอนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

2. เพื่อให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนร่วมกัน

อุปกรณ์ ตารางกำหนดการสอนแบบปกติ

กิจกรรม 1. ครูแจกตารางกำหนดการสอนแบบปกติให้นักเรียนทุกคน

2. ครูชี้แจงจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

3. ครูอธิบายบทบาทและหน้าที่ของนักเรียนในการเข้าร่วมโครงการนี้

4. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ

5. ครูแนะนำรายละเอียดกับตนเอง และให้นักเรียนแต่ละคนแนะนำตนเอง โดยบอกรายละเอียดของตนเองอย่างย่อ ๆ เช่น ชื่อ นามสกุล งานอดิเรก วิชาที่ชอบ สิ่งที่ภาคภูมิใจที่สุดเกี่ยวกับตนเองเป็นต้น

6. ครูสรุป "ทุกคนอยู่ห้องเดียวกัน คงจะรู้จักชื่อและนามสกุลซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีแล้ว แต่รายละเอียดต่าง ๆ อาจจะยังไม่ทราบ เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละคน จะเห็นว่าแตกต่างกันไป การที่เราจะมาเรียนหรือมาทำงานร่วมกัน ควรทำความเข้าใจว่าคนเราแตกต่างกัน คิดไม่เหมือนกัน ชอบไม่เหมือนกัน ดังนั้นควรทำความเข้าใจซึ่งกันและกันและปรับตัวเข้าหากัน จึงจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข"

การประเมินผล 1. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน

2. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน

กำหนดการสอนแบบปกติ

วัน เดือน ปี เวลา	ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง
อ. 12 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	1	การปฐมนิเทศ
พฤ. 14 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	2	การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ
อ. 19 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	3	การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ
พฤ. 21 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	4	การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น
อ. 26 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	5	การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น
พฤ. 28 มกราคม 2531 16.00 - 16.50 น.	6	การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น
อ. 2 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	7	การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น
พฤ. 4 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	8	การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

กำหนดการสอนแบบปกติ (ต่อ)

วัน เดือน ปี เวลา	ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง
อ. 9 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	9	การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา
พฤ. 11 กุมภาพันธ์ 2531 16.00 - 16.50 น.	10	ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย การปัจฉิมนิเทศ

ครั้งที่ 2

การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ

จุดมุ่งหมาย 1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการประชุมปรึกษาหารือ

2. เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงานและเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน

อุปกรณ์ ภาพการทำงานหรือการเล่นกีฬาเป็นกลุ่ม

กิจกรรม 1. ครูติดภาพการทำงานร่วมกันหรือการเล่นกีฬาร่วมกันเป็นกลุ่มบนกระดาน แล้วถามนักเรียนว่า "นักเรียนเคยเล่นหรือทำงานเป็นกลุ่มเช่นนี้บ้างหรือไม่ และในการเล่นหรือทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มมีปัญหาอะไรบ้าง"

2. ครูสรุปและอธิบายเพิ่มเติมว่า "ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มคือการทำงานไม่ประสานกัน ต่างคนต่างทำงานของตนโดยไม่ปรึกษาหารือกัน ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เกิดความแตกแยก และผลงานที่ได้ก็ไม่ดีเท่าที่ควร นักเรียนคิดว่าปัญหานี้จะป้องกันหรือแก้ไขได้อย่างไร"

3. เมื่อนักเรียนตอบแล้ว ครูสรุปว่า "ในการทำงานเป็นกลุ่มนั้นต้องจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือกันก่อน เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน และในขณะที่ทำงานเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก็ควรจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาทางแก้ปัญหานั้น"

4. ครูอธิบายวิธีการจัดการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงาน และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน

5. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

6. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่เรียนในวันนี้

การประเมินผล 1. สังเกตจากการตอบคำถามของนักเรียน

2. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน

ครั้งที่ 3

การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ

จุดมุ่งหมาย
1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการประชุมปรึกษาหารือ
2. เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงานและเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน

อุปกรณ์ เรื่องสั้น "สวนสัตว์แสนสนุก"

กิจกรรม
1. ครูทบทวนเรื่องการจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือที่ได้เรียนมาในครั้งที่แล้ว
2. ครูเล่าเรื่อง "สวนสัตว์แสนสนุก" ให้นักเรียนฟัง
3. ครูถามนักเรียนให้หัวข้อต่อไปนี้
   - นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้างจากการฟังเรื่องนี้
   - หัวหน้ากลุ่มมีวิธีทำงานอย่างไร
   - การทำงานร่วมกันโดยไม่จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือมีผลต่องานและความรู้สึกของเพื่อนร่วมงานอย่างไร
   - ถ้านักเรียนเป็นปรีชานักเรียนจะทำอย่างไร
4. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่เรียนในวันนี้
5. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

การประเมินผล
1. สังเกตจากการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน

สวนสัตว์แสนสนุก

ในชั่วโมงวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มของปรีชาได้รับมอบหมายให้ปั้นสวนสัตว์ โดยใช้ดินน้ำมันบนแผ่นไม้รูปสี่เหลี่ยมที่ครูแจกให้ ปรีชาซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มเคยไปเที่ยวสวนสัตว์มาแล้ว จึงวางแผนว่าจะให้มีสัตว์อะไรบ้างในสวนสัตว์ และจงตกแต่งบริเวณสวนสัตว์อย่างไรบ้าง เขาสั่งให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มปั้นรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น ช้าง เสือ ม้าลาย กวาง ฯลฯ เพื่อนบางคนก็ปั้นได้ บางคนก็ปั้นไม่ได้ เพราะนึกภาพสัตว์ประเภทนั้นไม่ออก บางคนปั้นได้ก็ไม่พอใจที่จะปั้นเพราะเขาต้องการจะปั้นสัตว์ที่เขาถนัด บางคนคิดว่าน่าจะปั้นสัตว์อื่น ๆ อีก แต่ปรีชาตัดบทว่าควรปั้นเท่าที่เขาได้วางแผนไว้เท่านั้น เพราะเป็นสัตว์ที่น่าสนใจและปั้นไม่ยาก เพื่อนหลายคนไม่พอใจจึงปั้นอย่างไม่ตั้งใจ ปรีชาจึงตำหนิเพื่อนว่าไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานครั้งนี้เลย และกล่าวว่าถ้าเพื่อนไม่เต็มใจทำงานชิ้นนี้เขาทำเองคนเดียวก็ได้ กลุ่มของปรีชาจึงทำงานเสร็จช้ากว่ากลุ่มอื่น และผลงานก็ไม่เรียบร้อย เมื่อครูถามปรีชาจึงบอกครูว่าเพื่อนในกลุ่มไม่ให้ความร่วมมือ ครูจึงหักคะแนนทั้งกลุ่ม

ครั้งที่ 4

การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น

จุดมุ่งหมาย 1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

2. เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

อุปกรณ์ ภาพการประชุม และภาพการสนทนาระหว่างเพื่อน

กิจกรรม 1. ครูติดภาพที่เตรียมไว้บนกระดานดำ แล้วถามนักเรียนว่านี่คือภาพอะไร

- นักเรียนเคยเข้าร่วมประชุม หรือพูดคุยกันในกลุ่มเช่นนี้บ้างหรือไม่
- นักเรียนเคยมีเพื่อนที่ผูกขาดการพูดเพียงคนเดียว ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้พูดบ้างหรือไม่
- นักเรียนรู้สึกอย่างไร ถ้าต้องการพูดแสดงความคิดเห็น แต่ไม่มีโอกาสได้พูด

2. ครูอธิบายความสำคัญของการที่ผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นในขณะที่เข้าร่วมประชุม หรือในการสนทนาว่ามีผลต่อกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มอย่างไร

3. ครูถามนักเรียนว่า "ถ้านักเรียนจะเปิดโอกาสให้สมาชิกอื่นในกลุ่มแสดงความคิดเห็น นักเรียนจะทำอย่างไร"

4. ครูอธิบายเพิ่มเติมว่า หัวหน้ากลุ่มมีวิธีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นได้อย่างไร

5. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

6. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปสิ่งที่เรียนในวันนี้

การประเมินผล 1. สังเกตจากการตอบคำถามของนักเรียน

2. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน

ครั้งที่ 5

การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น

จุดมุ่งหมาย 1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

2. เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน

อุปกรณ์ เรื่องสั้นผู้ใหญ่ลี

กิจกรรม 1. ครูทบทวนเรื่องการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นที่ได้เรียนมาในครั้งที่แล้ว

2. ครูเล่าเรื่อง "ผู้ใหญ่ลี" ให้นักเรียนฟัง

3. ครูให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- ผู้ใหญ่ลีเป็นหัวหน้ากลุ่มที่มีลักษณะอย่างไร
- เมื่อมีสมาชิกที่พูดมากและไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกอื่นได้พูด ผู้ใหญ่ลีทำอย่างไร
- เมื่อมีสมาชิกที่ไม่พูดเลย ผู้ใหญ่ลีทำอย่างไร
- มีวิธีการใดบ้างที่ทำให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน
- การที่ผู้ใหญ่ลีเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกันมีผลดีต่องานของกลุ่มและสมาชิกแต่ละคนอย่างไร
- นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้างจากการฟังเรื่องนี้

4. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนในวันนี้

5. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

การประเมินผล 1. สังเกตจากการตอบคำถามของนักเรียน

2. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน

ผู้ใหญ่ลี

ผู้ใหญ่ลีเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลหนองบัวใหญ่ และเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านด้วย คณะกรรมการหมู่บ้านมีทั้งหมด 5 คน คือ ผู้ใหญ่ลี ดำ แดง เขียว ขาว และเข่ง ผู้ใหญ่ลีเป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย เมื่อจะทำการใดมักจะประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการหมู่บ้านและลูกบ้านเสมอ การประชุมครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายคือผู้ใหญ่ลีต้องการปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้านว่า ทางอำเภอส่งหมู่บ้านหมู่ที่ 1 เข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น จึงควรจะพัฒนาหมู่บ้านในด้านใดบ้าง และคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละคนจะรับผิดชอบเรื่องใด ผู้ใหญ่ลีเปิดโอกาสให้กรรมการทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ แต่ดำซึ่งเป็นกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นคนช่างพูด และมักจะแย่งคนอื่นพูดแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ ผู้ใหญ่ลีเห็นว่าดำเป็นคนที่มีความคิดดี ๆ จึงเปิดโอกาสให้พูดจนจบเรื่องหนึ่ง แล้วสรุปและให้กรรมการคนอื่นได้พูดบ้าง แดงเป็นกรรมการอีกคนหนึ่งที่กล้าแสดงความคิดเห็นเช่นเดียวกับดำ แต่เขาจะรอให้ผู้อื่นพูดจนจบเรื่อง แล้วจึงแสดงความคิดเห็นของตนเอง เมื่อพูดพอสมควรแล้วก็หยุดให้ผู้อื่นพูดบ้าง เขียวและขาวเป็นกรรมการที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะไม่แน่ใจว่าความคิดเห็นของตนเองจะได้รับการยอมรับหรือไม่ จึงนั่งเฉยเสียไม่พูดอะไร จนกระทั่งผู้ใหญ่ลีชักถามและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเขาจึงยอมพูด ส่วนเข่งเป็นคนที่พูดช้า พูดไม่ค่อยทันผู้อื่นจึงไม่ยอมพูดเช่นกัน ผู้ใหญ่ลีต้องขอให้แสดงความคิดเห็นเขาจึงยอมพูด เมื่อกรรมการทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงกันแล้ว ผู้ใหญ่ลีจึงสรุปว่าใครเสนอเรื่องอะไรและจะรับผิดชอบเรื่องใดบ้าง กรรมการทุกคนมีความพึงพอใจและตั้งใจว่าจะทำงานที่ได้ร่วมกันวางแผนนี้อย่างดีที่สุด เพราะเขาได้มีส่วนร่วมในการวางแผนครั้งนี้ด้วย

ครั้งที่ 6

การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น

จุดมุ่งหมาย
1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำเมื่อถึงคราวจำเป็น
2. เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำเมื่อถึงคราวจำเป็น

อุปกรณ์ ภาพการประชุม และภาพการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

กิจกรรม
1. ครูทบทวนองค์ประกอบของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยที่ได้เรียนมาแล้ว และกล่าวว่า องค์ประกอบอีกประการหนึ่งของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย คือ การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น คือเมื่อกลุ่มมีปัญหาในการทำงาน
2. ครูอธิบายความสำคัญของการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำว่ามีความสำคัญต่องานของกลุ่มและสมาชิกอย่างไร
3. ครูอธิบายว่าหัวหน้ากลุ่มมีวิธีการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างไรบ้าง
4. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม
5. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนในวันนี้

การประเมินผล
1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน

ครั้งที่ 7

การให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นเมื่อถึงคราวจำเป็น

จุดมุ่งหมาย
1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำเมื่อถึงคราวจำเป็น
2. เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำเมื่อถึงคราวจำเป็น

อุปกรณ์ เรื่องสั้น "ตาวิเศษ"

กิจกรรม
1. ครูทบทวนเรื่องการให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นของผู้นำเมื่อถึงคราวจำเป็นที่ได้เรียนมาในครั้งที่แล้ว
2. ครูเล่าเรื่อง "ตาวิเศษ" ให้นักเรียนฟัง
3. ครูให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้คือ
   - ในการทำงานมีปัญหาอะไรบ้าง
   - หัวหน้ากลุ่มให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์อย่างไรบ้าง
   - นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้างจากการฟังเรื่องนี้
4. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่เรียนในวันนี้
5. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

การประเมินผล
1. สังเกตจากการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน

ตาวิเศษ

สมศรีและเพื่อนอีก 7 คน เป็นคณะกรรมการตาวิเศษของโรงเรียน มีหน้าที่ดูแลความสะอาดในบริเวณโรงเรียน สมศรีซึ่งเป็นหัวหน้าคณะกรรมการตาวิเศษเห็นว่า ในระยะนี้โรงเรียนสกปรกมาก จึงเชิญคณะกรรมการตาวิเศษมาประชุมกันเพื่อร่วมกันอภิปรายหาทางแก้ปัญหาดังกล่าว

เมื่อเริ่มประชุมสมศรีแจ้งหัวข้อเรื่องให้สมาชิกได้ทราบว่าวันนี้จะประชุมเพื่ออภิปรายเรื่องอะไร และเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงกัน มาลีและสีดาพูดวกวนออกนอกเรื่องไม่เกี่ยวกับหัวข้อที่ประชุมกัน สมศรีจึงพูดว่า "ฉันคิดว่าเรื่องที่เธอกำลังพูดอยู่นี้ไม่เกี่ยวกับหัวข้อที่เราประชุม เรามาพูดเรื่องเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดดีกว่า" มาลีและสีดาจึงหยุดพูดเรื่องนั้น ส่วนสมพงษ์กับยงยุทธถกเถียงกันว่าจะมีวิธีบังคับให้คนอื่นช่วยรักษาความสะอาดได้อย่างไร เพราะคณะกรรมการตาวิเศษไม่มีอำนาจลงโทษใคร คงจะไม่มีใครเชื่อฟังและปฏิบัติตามข้อกำหนดของคณะกรรมการตาวิเศษ สมศรีเห็นว่าพูดวกไปวนมาและถกเถียงกันอยู่นานแล้วยังหาข้อสรุปไม่ได้ จึงช่วยสรุปให้ว่า "ทุกคนก็มีวิธีการที่จะช่วยให้โรงเรียนของเราสะอาด แต่ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรให้คนอื่นร่วมมือด้วย ฉันขอเสนอความคิดว่า ก่อนอื่นเราต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีก่อน และช่วยกันชี้แจงให้รุ่นน้องเข้าใจหรืออาจจะมีการประกวดความสะอาดของห้องเรียนกันทุกเดือน อาจจะทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีขึ้น ฉันมีความคิดเห็นอย่างนี้ สมาชิกคนอื่นมีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง" วินัย สุรัตน์และสมคิดจึงแสดงความคิดเห็นของตนบ้าง เมื่อสมาชิกได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นกันพอสมควรแล้ว สมศรีจึงช่วยสรุปเป็นข้อ ๆ ว่า ทำอย่างไรโรงเรียนจึงจะสะอาดขึ้นได้ เพื่อที่จะนำไปเป็นแนวปฏิบัติ แล้วนำไปประชุมนักเรียนโรงเรียนต่อไป

ครั้งที่ 8

การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

จุดมุ่งหมาย
1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา
2. เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

อุปกรณ์ ภาพการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

กิจกรรม
1. ครูถามนักเรียนว่าในการทำงานเป็นกลุ่มเมื่อมีปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่ตกลงกันไม่ได้ นักเรียนทำอย่างไร
2. ครูสรุปและอธิบายเพิ่มเติมถึงความสำคัญของการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหาว่ามีความสำคัญต่องานของกลุ่มและสมาชิกอย่างไรบ้าง
3. ครูอธิบายวิธีการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหาว่า ผู้นำควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นของตนเอง หาข้อสรุปหรือมติของกลุ่มโดยใช้เหตุผล มติของกลุ่มควรมาจากความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ และใช้การยกมือเมื่อจำเป็นเท่านั้น และเมื่อได้มติแล้วต้องนำไปปฏิบัติด้วย
4. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม
5. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุป

การประเมินผล
1. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน
2. สังเกตจากความสนใจของนักเรียน

ครั้งที่ 9

การใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

จุดมุ่งหมาย
1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา
2. เพื่อให้นักเรียนทราบวิธีการใช้มติของกลุ่มในการตัดสินปัญหา

อุปกรณ์ เรื่องสั้น "งานวันเด็ก" และภาพประกอบเรื่องงานวันเด็ก

กิจกรรม
1. ครูติดภาพงานวันเด็กบนกระดานและถามนักเรียนว่าในวันเด็กนักเรียนทำกิจกรรมอะไรบ้าง และบอกว่าวันนี้ครูจะเล่าเรื่องที่เกี่ยวกับงานวันเด็กให้ฟัง 1 เรื่อง
2. ครูเล่าเรื่อง "งานวันเด็ก" ให้นักเรียนฟัง
3. ครูให้นักเรียนตอบคำถามในหัวข้อต่อไปนี้
   - หัวหน้ากลุ่มมีวิธีการทำงานอย่างไร
   - ถ้าหัวหน้ากลุ่มตัดสินปัญหาตามความคิดของงานจะมีผลต่องานของกลุ่มและสมาชิกอื่นอย่างไร
   - หัวหน้ากลุ่มในเรื่องนี้มีวิธีการหามติของกลุ่มอย่างไร
   - เมื่อหามติของกลุ่มได้แล้ว ถ้าหัวหน้ากลุ่มไม่นำไปปฏิบัติ สมาชิกจะรู้สึกอย่างไร
   - ข้อคิดที่ได้จากการฟังเรื่องนี้
4. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่เรียนในวันนี้
5. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

การประเมินผล
1. สังเกตจากการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตจากการซักถามของนักเรียน

งานวันเด็ก

พินิจเป็นประธานนักเรียน เขาได้รับมอบหมายจากครูให้ประชุมคณะกรรมการนักเรียน เพื่อพิจารณาเลือกเกมหรือการแข่งขัน 5 ประเภทจากรายการที่คณะครูเสนอแนะให้ เพื่อใช้แข่งขันในงานวันเด็กประจำปีนี้ โดยมีคำชี้แจงว่าควรเป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน นักเรียนส่วนมากได้มีส่วนร่วม และแข่งขันเสร็จสิ้นภายในวันเดียว พินิจเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นว่าควรจะเลือกรายการใดบ้าง เพราะเหตุใด สมาชิกบางคนแสดงความคิดเห็นของตนเองแล้ว แต่เห็นว่าความคิดเห็นของคนอื่นมีเหตุผลดีกว่า ก็เปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น บางคนถกเถียงกันแต่ใช้เหตุผลและไม่ใช้อารมณ์ เช่นบางคนเสนอว่าควรเลือกวิ่งวิบาก แต่บางคนแย้งว่าเป็นเกมที่ค่อนข้างจะทารุณ และนักเรียนชั้นป. 1 ป. 2 ไม่สามารถจะเข้าร่วมแข่งขันได้ จนในที่สุดก็เลือกเกมและการแข่งขันได้ 5 ประเภท โดยได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม โดยไม่ต้องใช้วิธียกมือ ทุกคนยอมรับมติของกลุ่มด้วยความพึงพอใจ

ครั้งที่ 10

ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนสามารถสรุปองค์ประกอบของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยเพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

อุปกรณ์ แผนภูมิแสดงองค์ประกอบของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

กิจกรรม
1. ครูถามนักเรียนว่าองค์ประกอบของความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยที่เรียนมาทั้งหมดมีอะไรบ้าง
2. ครูติดแผนภูมิและสรุปว่าความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยประกอบด้วยลักษณะอะไรบ้าง
3. ครูอธิบายว่านักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยไปใช้ในสถานการณ์ใดบ้างในชีวิตประจำวัน
4. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

การประเมินผล
1. สังเกตจากการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตจากการซักถามข้อสงสัยของนักเรียน

การปัจฉิมนิเทศ

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนสรุปผลจากการเรียนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

กิจกรรม
1. ครูชี้แจงกับสมาชิกว่า "กิจกรรมนี้เป็นครั้งสุดท้ายของการสอนเรื่องความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ให้นักเรียนแต่ละคนพูดถึงความรู้สึกของตนที่มีต่อการเข้าร่วมโครงการนี้ และแสดงความคิดเห็นของตนเองว่าการเข้าร่วมโครงการนี้ทำให้สมาชิกได้แง่คิดอะไรบ้าง หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปมากน้อยเพียงใด"
2. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุป

การประเมินผล สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน

แบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

คำชี้แจงในการทำแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจการตัดสินใจของนักเรียนในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ถ้านักเรียนประสบกับสถานการณ์เหล่านั้น นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร โดยให้นักเรียนพิจารณาคำตอบเป็นข้อ ๆ ซึ่งในแต่ละข้อมีคำตอบคือ ก. ข. และ ค. เมื่อเลือกได้ข้อใดให้นำไปเขียนลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ต่างหาก ดังนั้นในการตอบแบบสอบถามจึงควรปฏิบัติดังนี้

1. ก่อนตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ โปรดอ่านข้อความที่กำหนดให้เสียก่อน
2. เมื่อเข้าใจข้อความที่อ่านแล้ว จึงพิจารณาตัดสินใจเลือกคำตอบ โดยขีดเครื่องหมาย X ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับการตัดสินใจของนักเรียนมากที่สุด
3. คำตอบของนักเรียนไม่มีคำตอบใดผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่แตกต่างกัน
4. โปรดตอบคำถามทุกข้อ เพราะถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งไปแบบสอบถามนี้จะใช้ไม่ได้
5. การตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ไม่มีผลต่อคะแนนหรือผลการเรียนวิชาใด ๆ ทั้งสิ้น

ตัวอย่างคำถาม

0) วิภากับสาลีเป็นนักเรียนห้องเดียวกัน สาลีมีฐานะยากจน และวันนี้ก็ไม่มีอาหารกลางวันมารับประทาน ถ้านักเรียนเป็นวิภา นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ให้ยืมเงิน

ข. บอกครูประจำชั้นให้ทราบ

ค. ชวนสาลีให้รับประทานอาหารกลางวัน

ตัวอย่างการตอบในกระดาษคำตอบ

ข้อ	ก	ข	ค
0		X	

ถ้านักเรียนขีด X ลงในช่อง ข. แล้วเปลี่ยนใจเลือกข้อใหม่ ให้วงกลมรอบข้อที่ไม่ต้องการ แล้วขีด X ลงในข้อใหม่ ดังตัวอย่าง

ข้อ	ก	ข	ค
0	X	(X)	

1. โรงเรียนแห่งหนึ่งคัดเลือกนักเรียนที่มีความประพฤติดี มีนักเรียน 2 คน ได้คะแนนเท่ากัน แต่มีรางวัลอยู่เพียงรางวัลเดียว ถ้านักเรียนเป็นอาจารย์ใหญ่ นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. ให้คณะกรรมการคัดเลือกเป็นผู้ตัดสิน

   ข. ให้ครูประจำชั้นของนักเรียนทั้งสองเป็นผู้ตัดสิน

   ค. ถามความคิดเห็นของครูประจำชั้นแล้วตัดสินใจด้วยตนเอง

2. โรงเรียนบ้านหนองเสือเป็นโรงเรียนสร้างใหม่ วิชัยซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่ต้องการให้มีเพลงประจำโรงเรียน จึงให้คณะครูและนักเรียนเลือกเพลงจากที่กำหนดให้ 3 เพลง แต่เพลงที่คณะครูและนักเรียนส่วนใหญ่เลือกเป็นเพลงที่วิชัยไม่ชอบ ถ้านักเรียนเป็นวิชัย นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. ให้มีการออกเสียงลงมติใหม่

   ข. ใช้เพลงที่คณะครูและนักเรียนเลือก

   ค. ใช้เพลงที่ตนเห็นว่าเหมาะสมเป็นเพลงประจำโรงเรียน

3. ในการประชุมคณะกรรมการนักเรียนเรื่องการพัฒนาโรงเรียน ธิดาและอารีคุยกันเรื่องอื่นที่ในหัวข้อประชุม ถ้านักเรียนเป็นประธานในการประชุมครั้งนี้ นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. ให้เขาออกไปคุยนอกห้อง

   ข. บอกเขาว่าถ้ายังพูดนอกเรื่องอยู่จะเลิกประชุม

   ค. บอกกับกลุ่มว่าเรามาพูดเรื่องการพัฒนาโรงเรียนกันดีกว่า

4. มาลีเป็นหัวหน้าห้อง มาลีถูกครูตำหนิว่าเวรแต่ละวันทำความสะอาดไม่ค่อยสะอาดนัก ถ้านักเรียนเป็นมาลี นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. ปรึกษากับหัวหน้าเวรแต่ละวัน

   ข. เรียนประชุมเพื่อนทั้งห้องเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา

   ค. ลงโทษหัวหน้าเวรให้ทำเวรอีกจนกว่าจะสะอาด

5. ประพันธ์และเพื่อนได้รับมอบหมายให้ช่วยขายบัตรสอยดาวในงานประจำปีของโรงเรียน ประพันธ์จึงประชุมกลุ่มเพื่อนเพื่อแบ่งงานกันทำ สุพจน์เป็นคนหนึ่งที่มักจะแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับเพื่อนเสมอ ถ้านักเรียนเป็นประพันธ์ นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. ไม่ถามสุพจน์เพราะเกรงว่างานจะล่าช้า

   ข. พยายามให้สุพจน์พูดน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

   ค. เปิดโอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็นเช่นเดียวกับคนอื่น

6. ในสนามเด็กเล่นของโรงเรียน มานีและเพื่อนกลุ่มใหญ่ยังตัดสินใจไม่ได้ว่าควรจะเล่นอะไรดี ถ้านักเรียนเป็นมานี นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. ถามเพื่อสนิทว่าควรจะเล่นอะไร

   ข. จัดว่าเพื่อนคนไหนควรจะเล่นอะไร

   ค. ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันเสนอว่าควรจะเล่นอะไร

7. โรงเรียนปัญญาวิทย์จัดงานประจำปีหาเงินเข้าโรงเรียนได้ประมาณ 10,000 บาท คณะครูวางแผนไว้ว่าจะนำเงินจำนวนนี้ไปซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน แต่ยังไม่ได้กำหนดว่าจะนำไปซื้ออะไร ถ้านักเรียนเป็นอาจารย์ใหญ่ นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. ให้คณะครูตกลงกันว่าจะซื้ออะไรบ้าง

   ข. ให้ครูวิชาการประจำโรงเรียนเป็นผู้ตัดสิน

   ค. สอบถามคณะครูก่อนแล้วตัดสินใจด้วยตนเอง

8. นักเรียนใหม่คนหนึ่งเผากระดาษเล่นในบริเวณโรงเรียน พรรณีซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนนั้นเดินมาพบเข้าและเห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎของโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นพรรณี นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. สั่งให้เขาหยุดเผากระดาษทันที

   ข. รายงานให้ครูเวรประจำวันทราบ

   ค. ชี้แจงให้เขาทราบกฎของโรงเรียน

9. ในการประชุมเพื่อเตรียมงานวันปิดภาคเรียน ปรีชาไม่แสดงความคิดเห็นอะไรเลย ถ้านักเรียนเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น นักเรียนจะทำอย่างไร

   ก. พูดว่าบางคนไม่ให้ความร่วมมือกับกลุ่มเลย

   ข. ถามปรีชาว่าเขามีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง

   ค. บอกหัวหน้าว่าไม่ควรให้ปรีชาเข้าร่วมประชุมอีก

10. ชูศรีเป็นประธานนักเรียนและได้รับมอบหมายให้จัดการแสดงในงานวันเด็กของโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นชูศรี จะเริ่มดำเนินงานในขั้นแรกอย่างไร

    ก. ประชุมวางแผนการทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการนักเรียน

    ข. ขอให้ครูที่ปรึกษาแนะนำและช่วยวางแผนการทำงาน

    ค. ศึกษางานที่เคยทำกันมา แล้ววางแผนด้วยตนเอง

11. วารีเป็นน้องสาวของวีระ วารีชอบพาเพื่อนมาบ้านและมักจะทิ้งขยะไว้บริเวณสนามหญ้าหน้าบ้านเสมอ ถ้านักเรียนเป็นวีระ นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. ห้ามวารีพาเพื่อนมาบ้านอีก

    ข. เสนอแนะให้วารีใช้ถุงพลาสติกใส่ขยะ

    ค. ตักเตือนวารีให้ช่วยรักษาความสะอาด

12. บิดาของสมใจให้สมาชิกในครอบครัวตกลงกันว่าจะไปพักผ่อนที่ใดในวันหยุดสุดสัปดาห์ ทุกคนตกลงกันว่าจะไปเที่ยวน้ำตก บิดาของสมใจไม่ชอบไปเที่ยวน้ำตกแต่ชอบไปเที่ยวทะเล ถ้านักเรียนเป็นบิดาของสมใจ นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. ไปเที่ยวน้ำตก

    ข. ไปเที่ยวทะเล

    ค. ไปเที่ยวชายทะเลก่อนแล้วไปเที่ยวน้ำตกในครั้งต่อไป

13. ในงานวันลอยกระทงของโรงเรียน มีนักเรียนกลุ่มหนึ่งนำประทัดมาจุดเล่นในงานทำให้เกิดเสียงดัง ทำความรำคาญแก่นักเรียนคนอื่น ๆ ถ้านักเรียนเป็นประธานนักเรียน นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. สั่งให้เขาหยุดจุดประทัด

    ข. ขอร้องให้ครูช่วยตักเตือน

    ค. ชี้แจงให้เขาฟังว่าการจุดประทัดทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและไม่เป็นประโยชน์

14. บิดาของอารีวางแผนว่าจะพาครอบครัวไปพักผ่อนในช่วงปิดภาคปลาย แต่มีงบประมาณจำกัด ถ้านักเรียนเป็นบิดาของอารี นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ถามมารดาของอารีว่าควรจะไปไหน

ข. ให้สมาชิกในครอบครัวเสนอว่าควรจะไปไหน

ค. วางแผนด้วยตนเองเพราะคาดคะเนค่าใช้จ่ายได้ถูกต้อง

15. ครูมอบหมายให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม อนุชาเป็นสมาชิกของกลุ่มที่ไม่ยอมทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ถ้านักเรียนเป็นหัวหน้ากลุ่ม นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ตัดชื่ออนุชาออกจากกลุ่ม

ข. ตักเตือนอนุชาให้มีความรับผิดชอบงาน

ค. ถามอนุชาว่ามีปัญหาอะไรจึงไม่ยอมทำงาน

16. สมปองชวนเพื่อนไปชมภาพยนตร์กลางแปลงในงานวัด แต่เพื่อนหลายคนแย้งว่าควรไปชมลิเกดีกว่า เพราะไม่ต้องเสียค่าบัตรผ่านประตู ถ้านักเรียนเป็นสมปอง นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ตกลงกันว่าควรจะไปชมอะไร

ข. พยายามชักชวนเพื่อนไปชมภาพยนตร์ให้ได้

ค. ไปชมภาพยนตร์ก่อนแล้วไปชมลิเกภายหลัง

17. ปัญญาและเพื่อนวางแผนจะหนีโรงเรียน สุทัศน์เป็นเพื่อนของปัญญาคิดว่าการกระทำเช่นนี้เป็นความคิด ถ้านักเรียนเป็นสุทัศน์ นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. นำเรื่องนี้ไปปรึกษากับครูประจำชั้น

ข. พูดถึงโทษของการหนีโรงเรียนให้เพื่อนฟัง

ค. บอกกับเพื่อนว่าถ้าทำเช่นนั้นจะแจ้งให้อาจารย์ใหญ่ทราบ

18. กลุ่มของสีดาได้รับมอบหมายให้จัดหนังสือในห้องสมุดหลังจากเลิกเรียนแล้ว ถ้านักเรียนเป็นสีดา นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. สั่งให้เพื่อน ๆ ช่วยกันทำตามความเหมาะสม

ข. แบ่งงานให้เพื่อนแต่ให้เพื่อนเปลี่ยนแปลงได้

ค. ประชุมเพื่อนในกลุ่มเพื่อร่วมกันวางแผนการทำงาน

19. ในการประชุมหลังเลิกเรียนเพื่อเตรียมจัดพานไหว้ครู รัชนีมีธุระจำเป็นต้องกลับบ้านก่อน จึงเขียนแบบการจัดพานที่คิดว่าเหมาะสมให้หัวหน้าห้องไว้ ถ้านักเรียนเป็นหัวหน้าห้อง นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. ไม่นำเสนอที่ประชุมเพราะรัชนีขาดประชุม

    ข. นำแบบการจัดพานของรัชนีเสนอในที่ประชุม

    ค. พิจารณาด้วยตนเองก่อนถ้าเห็นว่าเหมาะสมจึงนำเสนอที่ประชุม

20. เมื่อครูให้ทำงานกลุ่ม เพื่อน ๆ ต่างไม่ยอมให้สมพรเข้าร่วมกลุ่ม ถ้านักเรียนเป็นสมพร นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. ขอร้องให้ครูช่วยลัดเข้ากลุ่ม

    ข. ถามเพื่อนทุกคนว่าเหตุใดจึงไม่ยอมรับตนเข้าร่วมกลุ่ม

    ค. บอกกับเพื่อนว่าถ้าไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มตนทำงานคนเดียวก็ได้

21. สมควรเป็นเจ้าของสวนแห่งหนึ่ง เขาได้ขึ้นเงินเดือนให้ลูกจ้าง 2 คน ที่ต้องทำงานหนักกว่าคนอื่น แต่ลูกจ้างบางคนไม่พอใจจึงไม่เต็มใจทำงาน ถ้านักเรียนเป็นสมควร นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. ประชุมลูกจ้างทั้งหมดเพื่อชี้แจงเรื่องนี้

    ข. สั่งให้ลูกจ้างที่ไม่เต็มใจทำงานลาออก

    ค. ชี้แจงเหตุผลการขึ้นเงินเดือนให้ลูกจ้างที่ไม่พอใจทราบ

22. ดวงดาวและเพื่อนกลุ่มหนึ่งประชุมกันเรื่องการทำกระทงเพื่อส่งเข้าประกวดในงานลอยกระทงของโรงเรียน ดวงดาวเห็นแบบกระทงของหนังสือเล่มหนึ่งสวยงามมากจึงนำติดตัวมาด้วย ถ้านักเรียนเป็นดวงดาว นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. ขอร้องให้เพื่อนทำตามแบบที่ตนนำมา

    ข. นำแบบกระทงเสนอให้เพื่อนในกลุ่มพิจารณา

    ค. บอกกับเพื่อนว่าถ้าไม่ทำแบบของตนจะหากลุ่มใหม่

23. วิรัฒน์เป็นหัวหน้าทีมวอลเลย์บอล และเห็นว่ามีสมาชิกคนหนึ่งเล่นผิดกติกาอยู่เสมอ ถ้านักเรียนเป็นวิรัฒน์ นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. คัดเขาออกจากกลุ่มผู้เล่น

ข. ประชุมสมาชิกในทีมทั้งหมดเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้

ค. ปรึกษาครูพลศึกษาว่าสมควรจะทำโทษเพื่อนอย่างไร

24. ชาวบ้านหมู่ที่ 9 ประชุมกันเรื่องการบำเพ็ญประโยชน์ถวายพระบาทสมเด็จประเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ชาวบ้านส่วนหนึ่งต้องการให้กำจัดผักตบชวาในคลอง ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งต้องการให้ซ่อมแซมถนน ถ้านักเรียนเป็นผู้ใหญ่บ้าน นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ให้ชาวบ้านลงมติกันว่าจะทำอย่างไร

ข. ให้ซ่อมถนนเพราะคิดว่ามีประโยชน์มากกว่า

ค. ขอร้องให้นายอำเภอช่วยตัดสินว่าจะทำอย่างไร

25. ขวัญใจได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนนักเรียนในห้องไปซื้อหนังสือเรียน ปรากฏว่าทางร้านได้ลดราคาให้เป็นพิเศษ จึงมีเงินเหลือ 100 บาท ถ้านักเรียนเป็นขวัญใจ นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ถามหัวหน้าห้องว่าควรจะทำอย่างไร

ข. ซื้อหนังสือที่มีประโยชน์ไว้ประจำห้องเรียน

ค. ปรึกษากับเพื่อนในห้องว่าควรจะทำอย่างไร

26. วิชัยและเพื่อนได้รับอนุญาตให้ขายอาหาร 1 อย่างในงานประจำปีของโรงเรียน เพื่อนคนหนึ่งเสนอว่าควรขายข้าวโพดคั่ว เพื่อนอีกคนหนึ่งเสนอว่าควรขายข้าวโพดต้ม และเพื่อนอีกคนหนึ่งเสนอว่าควรขายลูกชิ้นปิ้ง ถ้านักเรียนเป็นวิชัย นักเรียนจะทำอย่างไร

ก. ให้ขายข้าวโพดต้มเพราะเห็นว่าทำง่ายที่สุด

ข. ให้ครูประจำชั้นช่วยตัดสินว่าควรจะขายอะไร

ค. ให้เพื่อนทั้งกลุ่มออกเสียงลงมติว่าควรจะขายอะไร

27. ทางราชการมอบเงินพัฒนาหมู่บ้านให้ 3,000 บาท อำพลซึ่งเป็นผู้ใหญ่และชาวบ้านจำนวนหนึ่งต้องการนำเงินจำนวนนี้ไปพัฒนาโรงเรียน แต่ชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งต้องการนำเงินไปใช้พัฒนาวัดในหมู่บ้าน ถ้านักเรียนเป็นอำพล นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. นำเงินไปพัฒนาโรงเรียน

    ข. เรียกประชุมชาวบ้านช่วยกันพิจารณาเรื่องนี้

    ค. แบ่งเงินออกเป็นสองส่วนใช้พัฒนาทั้งวัดและโรงเรียน

28. คณะกรรมการหมู่บ้านปรึกษากันเรื่องการปลูกต้นไม้ในสวนสาธารณะประจำหมู่บ้าน สมาชิกแสดงความคิดเห็นและถกเถียงกันว่าจะปลูกต้นไม้ประเภทใดจึงจะเหมาะสมอยู่เป็นเวลานาน แต่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ ถ้านักเรียนเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน นักเรียนจะทำอย่างไร

    ก. ช่วยตัดสินว่าจะปลูกต้นไม้ประเภทใด

    ข. สั่งให้สมาชิกหยุดเถียงกันแล้วนำเรื่องนี้ไปให้เกษตรอำเภอตัดสิน

    ค. เสนอแนะให้หารายละเอียดของต้นไม้แต่ละประเภทมาพิจารณากัน

เฉลย

แบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

ข้อที่	คำตอบ		
	ก	ข	ค
1	3	2	1
2	2	3	1
3	1	2	3
4	2	3	1
5	1	2	3
6	2	1	3
7	3	2	1
8	1	2	3
9	2	3	1
10	3	2	1
11	1	3	2
12	3	1	2
13	1	2	3
14	2	3	1
15	1	2	3
16	3	1	2
17	2	3	1
18	1	2	3
19	1	3	2

เฉลย (ต่อ)

แบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

ข้อที่	คำตอบ		
	ก	ข	ค
20	2	3	1
21	3	1	2
22	2	3	1
23	1	3	2
24	3	1	2
25	2	1	3
26	1	2	3
27	1	3	2
28	2	1	3

อัตราส่วน t ของแบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

ข้อที่	t	ข้อที่	t
1	2.77	15	4.89
2	4.18	16	2.87
3	2.96	17	6.00
4	5.26	18	7.52
5	2.09	19	3.82
6	5.71	20	2.31
7	2.50	21	4.44
8	5.94	22	2.71
9	4.35	23	3.48
10	4.51	24	6.32
11	10.05	25	4.18
12	2.51	26	5.71
13	3.04	27	6.39
14	4.97	28	3.81

ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ

ของ

สาลี่ จบศรี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2531

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ผิวศรีราษฎร์บำรุง" ปีการศึกษา 2530 จำนวน 16 คน โดยสุ่มจากนักเรียนที่มีคะแนนความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม สุ่มแยกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลอง จำนวน 8 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 8 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ติดต่อกันเป็นเวลา 6 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ติดต่อกันเป็นเวลา 5 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย คือ แบบสอบถามความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีของ วิลคอกซัน (Wilcoxon Matched - Pairs Signed Rands Test) และ แมน - วิทนีย์ (The Mann - Whitney U Test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนกลุ่มควบคุมมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

THE EFFECT OF GROUP WORK ON DEMOCRATIC LEADERSHIP OF PRATHOM SUKSA V STUDENTS AT KHLONGSIBSAM "PEWSRIRADBAMRUNG" IN CHANGWAT PATHUM THANI

AN ABSTRACT

BY

SALY CHOBSRI

Presented in partial fulfillment of the requirements

for the Master of Education degree

at Srinakharinwirot University

April 1988

The purpose of this research was to study the effect of Group Work on Democratic Leadership of Prathom Suksa V Students at Klongsibsam "Pewsriradbamrung" in Changwat Pathum Thani". The Subjects of sixteen students were selected from the academic year 1987 students whose Democratic Leadership scores were lower than 60 percent. Then they were randomly divided into the experimental group and the control group. Each group consisted of eight students. The experimental group was assigned to participate in the group work program for twelve sessions, each session took fifty minutes for six weeks. The control group was given the conventional instruction for ten sessions, each session took fifty minutes for five weeks. The questionaire of Democratic Leadership was used as the instrument in the study. The statistical methods for the data analysis were the Wilcoxon Matched - Pairs Signed Ranks Test and Mann - Whitney U Test

The results were concluded as follows.

1. The Democratic Leadership of the students in the experimental group were significantly higher than before the experiment at .01 level.

2. The democratic Leadership of the students in the control group were significantly higher than before the experiment at .01 level.

3. The democratic Leadership of the experimental group was significantly higher than the control group at .01 level.